MONARCHIE EN ORANJE

20

DE AS

anarcho-socialisties tijdschrift

Vierde jaargang, nr. 20 - mrt/april 1976

De As verschijnt zes maal per jaar en is een gezamenlijke uitgave van Pamflet en RAM.
Jaarabonnement: *f* 10; los nummer *f* 2. Bestellen door storting op giro 255 38 50 t.n.v. Pamflet, Groningen.

Redaktie-adres: Stichting uitgeverij RAM, Bickerstraat 2c, Rotterdam (010 - 654849).
Administratie-adres: Stichting Pamflet, postbus 1333, Groningen.
Redaktiekollektief: Boudewijn Chorus, Anton Constandse, Thom Holterman, Rudolf de Jong, Arthur Mendes-George, Wim de Lobel, Simon Radius, Hans Ramaer.
Illustraties: Hein van Schendel.

ORANJE IN OPSPRAAK

Wederom is de dynastie in opspraak geraakt, voor de zoveelste keer sinds de vorming van het koninkrijk in 1813. Toen trad Willem I op in de geest van de gerestaureerde absolute vorsten. Hij was in ballingschap (1795-1813) een bewonderaar geweest van Napoleon, nota bene de man die Noord-Nederland aan zich had onderworpen. Maar Napoleon had Willem een schadeloosstelling laten uitbetalen, omdat hij de baten had verloren van zijn vroegere stadhouderschap: deze Nassau kreeg twee kleine Duitse vorstendommen, in het land van herkomst dus. Hij bleef echter Napoleon niet langer trouw dan de andere Duitse vorsten: die liepen in 1813, na de Russische nederlaag van Napoleon, over naar Engeland en Rusland, naar een koning en een tsaar, die niet bepaald verlicht waren. Willem bleef in de sfeer van de "sterke mannen". Met de tsaar voelde hij zich zeer verwant. Hij liet zijn zoon huwen met Anna Paulowna, de zuster van Alexander I. En met diens opvolger kwam hij tussenbeide in een zeer wrede Spaanse burgeroorlog, de carlisten-oorlog van 1833 tot 1839. Alle absolutistiese en reaktionaire vorsten, plus de paus, steunden toen (evenals Willem) een middeleeuwse mededinger naar de kroon. Onze koning gaf hem het formidabele bedrag van een miljoen gulden, natuurlijk uit de schatkist, die hij als zijn eigen kas beheerde. Hij legde de grondslag ook voor het ontzaglijke fortuin van de huidige koninklijke familie.

Willem I droeg er overigens veel toe bij, dat zijn met België vergrote koninkrijk in 1830 weer uiteenviel, zodat er een ernstige europese krisis ontstond. Van minder belang was de beroering, die hij wekte door zijn morganaties huwelijk met een Belgische gravin. Maar daarom

trad hij wel af. Zijn zoon, getraind op een Pruisische militaire akademie (na hem zou de dynastie ook weer geheel "verduitsen) maakte minder gerucht, behalve dat hij in het revolutiejaar 1848 binnen 24 uur zijn konservatieve jasje verwisselde voor een liberaal vestje. Meer zou er te doen zijn om diens zoon, Willem III, bespot als "koning Gorilla". We laten zijn twisten met zijn zonen (vóór hem overleden) zijn internationaal vermaarde histories met europese maîtressen en prostituees, zijn tweede huwelijk met de zeer jeugdige Emma van Waldeck-Piermont, voor wat ze zijn. De karikaturen over dat tweede huwelijk zijn internationaal vermaard geworden. Toen er in 1880 uit die verbintenis een dochter, Wilhelmina, werd geboren, zong het joelende volk: "En hoe zo'n ouwe koning dan, een jong prinsesje kopen kan, het zit er an, het zit er an!" Maar afgezien van de bijdrage van Willem III tot de folklore, had hij in 1867 bijna een Europese oorlog ontketend. Hij wou Luxemburg, waarvan hij groothertog was, verkopen aan Napoleon III, wat de beide vorsten in een oorlog met Pruisen zou hebben gestort. Dat werd op het nippertje verhinderd. De oorlog kwam later, in 1870, maar toen bleef Nederland er tenminste buiten.
Met Wilhelmina, zo denkt u, kwam de schanddaalloze periode. Dat dacht u. Het huwelijk met prins Hendrik van Mecklenburg (dat leidde tot de geboorte van één dochter, Juliana) was onderwerp van voortdurende berichten over onenigheden tussen de echtelieden en "buitensporigheden" van Hendrik, die Wilhelmina niet wilde financieren. Ik kwam er het eerst achter bij het bestuderen van leven en werken van de Zuidamerikaanse dichter Rubén Darío. Hij was een aantal jaren korrespondent geweest van een Argentijns blad in Parijs. Zijn reportages zijn gebundeld. Eén daarvan gaat er over, dat Europa gonsde van verhalen over de "mésalliance" van de koningin met Hendrik. En toen kwam in 1937 het huwelijk van Juliana met Bernhard: de schandalen bij het afscheid van de prins van de S.S.; bij het spelen van het Horst-Wessellied in Den Haag voor de Duitse familie; na de oorlog de verhalen over de autoritaire politieke ambities van Bernhard; in 1956 de Greet Hofmans-affaire, bijna een echtscheiding en een aftreden, met reusachtig gedonder aan het Hof en in de regering; en nu sinds 1960 de Lockheed-zaak, onderdeel van een industriëel-militaire maffia, waarvan de bijzonderheden verbijsterend zijn.
MAAR IN DIE ANDERHALVE EEUW HEEFT HET NEDERLANDSE VOLK NIETS MOGEN WETEN. Wat doorsijpelde kwam uit het buitenland; het werd nog tot verleden jaar angstvallig weggemoffeld. Er is nog steeds geen goede biografie van de koningen en van Wilhelmina mogelijk door het wegstoppen van archieven. Over Juliana en Bernhard komen we achteraf iets te weten, maar voorlopig zeker niet het ware. Dit alleen al is een argument tegen elke erfelijke monarchie: het omgeven van adellijke personen met een religieus waas, uit officiëel bijgeloof geboren, alsof ze halve goden zijn; de middeleeuwse voorrechten voor een steenrijke familie; het ongevraagd opdringen van nazaten aan een volk, dat zulke vertegenwoordigers nooit heeft gekozen; de unie tussen kroon, kerk en kapitaal, zoals blijkt tot op de huidige dag (Lockheed en de andere bekend geworden manipulaties!); de histories ongerijmd geworden aanspraken van een koninklijke familie ("bij de gratie Gods") op een stuitende voorkeurs-behandeling. Het ware beter dat er geen soevereine staten waren, noch vorsten noch presidenten. Maar zolang ze er zijn is een republikeinse regeling als in de Zwitserse federatie nog het minst stotend: met een bondsraad aan het hoofd, waarvan om de beurt een lid als federale vertegenwoordiger fungeert. En geen hokuspokus van het jaar nul.

De Nassau's, een Duitse gravenfamilie, hebben reeds in de latere middeleeuwen hun belangen uitgebreid over de Nederlanden, die toen (tot 1648) tot het Duitse Rijk behoorden. ("Ben ik van Duitsen bloed"!) Toen in 1544 de jonge Willem van Nassau (de Zwijger) het enorme fortuin en de uitgebreide vorstendommen erfde van René van Châlon, o.a. prins van Oranje, werd hij een der rijkste vorsten van Europa. Betrokken bij de bevrijdingsstrijd van de Nederlanden tegen de Spaanse landvoogden, van wie hij een der stadhouders was, hield hij de fiktie staande, dat hij wel rebelleerde tegen een tiranieke landvoogd, maar dat hij trouw bleef aan de Spaanse koning als Opperheer. Als stadhouder bleef hij vertegenwoordiger van de soevereine koninklijke rechten. Zo gaf hij vergunning tot de schepping van de Leidse universiteit in naam van Philips II. Hij was anti-repiblikeins. Het waren de Staten-Generaal van de verenigde opstandige provincies, die in 1581 de koning afzwoeren. Ze zijn toen nog wel op zoek geweest naar een andere soeverein, maar in feite is in 1581 de republiek uitgeroepen, met de Staten-Generaal als soevereine "hoogmogendheden". Van die tijd af werden de Oranje's dienaren van de Republiek, opperbevelhebbers en naar buiten "presidenten", wel rijk maar geenszins zo machtig als vorsten van hun tijd. Hun titel bleef die van stadhouder, nu niet meer van de Spaanse koningen, maar van de Staten-Generaal.
Intussen kunnen ook opperbevelhebbers macht usurperen. Dat doet Maurits al. Zijn broer Frederik Hendrik is eveneens een suksesrijk veldheer en hij weet te bewerken, dat het stadhouderschap erfelijk zal zijn. Maar als zijn zoon, Willem II, een staatsgreep probeert te plegen en tracht Amsterdam te overvallen, is het in 1650 bij zijn dood voorlopig afgelopen met de Oranje's, tot in 1672. Het instellen van het eerste stadhouderloze tijdperk bewijst, hoezeer de Staten-Generaal soeverein waren.
Van 1672 tot 1702 fungeert dan Willem III weer als stadhouder, en van hem moet men iets meer zeggen. Willem de Zwijger was een aarzelende, onzekere Duitse opponent geweest van de Spaanse Heer de Nederlanden. Maurits een (ongehuwde) houwdegen, met verstand van theologie en vechten, de beroemde gereformeerde kombinatie. Overigens ook een brute minnaar. Frederik Hendrik en Willem II namen de allures aan van vorsten, tot 1648 altijd nog binnen het Duitse Rijk. Boven hen uit nu steeg Willem III. Als zoon en echtgenoot van twee engelse prinsessen werd hij met zijn vrouw in 1688 door een aanzienlijk deel van de britse adel uitgeroepen tot koning en koningin van Engeland, waartoe hij zijn eigen schoonvader moest helpen verjagen. Maar enfin: deze Willem was voor het eerst in de Oranje-geschiedenis een koning...maar juist niet van de noordelijke Nederlanden! Hier bleef hij stadhouder, zij het door zijn britse positie en macht een overheersende intrigant.
Met de dood van de kinderloze Willem III hield dan een Nederlands Huis van Oranje op te bestaan. Er waren innerlijke tegenspraken in de testamenten, maar de Staten-Generaal beslisten dat de erfgenaam van Willem III niemand anders kon zijn dan de koning van Pruisen, kleinzoon van Frederik Hendrik, zoals ook Willem III dat geweest was. De koning van Pruisen werd prins van Oranje en een machtige bezitter in de Nederlanden. De titel ging weer naar Duitsland. In 1702 begon de Spaanse successie-oorlog, de ingewikkelde en uitgebreide oorlog om de Spaanse erfenis. In 1713 (vrede van Utrecht) werden allerlei nieuwe grenzen en bezitsrechten vastgesteld. Internationaal werd toen erkend, dat de koning van Pruisen de enig-echte prins van Oranje was. De titel is in de dynastie der Hohenzollern gebleven, tot en met heden. De

laatste prins van Oranje, die regeerde als koning van Pruisen en keizer van Duitsland, was Wilhelm II.
De baten van de exploitatie van het prinsdom Oranje werden in 1713 aan de Hohenzollern weliswaar onthouden, want dit grondgebied was intussen bij Frankrijk ingelijfd. Maar schadeloos gesteld werd...de koning van Pruisen, de enige rechthebbende. Hij kreeg, bij de vrede van Utrecht, als prins van Oranje een troostprijs: het zgn-Opper-Gelder, een stukje van de zuidelijke Nederlanden. Nadrukkelijk werd hij erkend als erfgenaam van Willem III
De Republiek der Zeven Provinciën zat zonder stadhouder, en zonder Oranje. Maar de provincie Friesland herbergde nog wel een tak van de Nassau's, nazaten van Jan de Oude (broer van Willem de Zwijger) dus graven, en geen prinsen. Een graaf uit deze tak was echter gehuwd geweest met een dochter van Frederik Hendrik, en ook in Leeuwarden waren dus verre nazaten van deze Oranje. Verbeten processen tussen de Friese Nassau's en de Hohenzollern - twisten die meer dan dertig jaar duurden - leidden tenslotte tot een schikking, waarbij de Friese Nassau's een deel van de erfenis van Willem III kregen. Maar niet de ti-

tel van prins van Oranje. Toen in 1747 de Friese stadhouder door alle gewesten - bij wijze van noodsprong, om de ontevredenheid af te leiden - als erfelijk stadhouder werd aanvaard, onder de naam Willem IV, begon deze tak zich echter ook te voorzien van de Oranje-naam. Zo kon het arme volk weer eens juichen en aanknopen bij de traditie. Talrijk waren niettemin de protesten tegen het feit, dat Willem IV en zijn zoon Willem V zich prinsen van Oranje noemden. Bijna ónontwarbaar is deze intrige. Bij het dulden van de gewoonte, dat Friese Nassau's zich de Oranjenaam toekenden, heeft het feit een rol gespeeld, dat Willem V huwde met een Pruisische prinses. Hij en zijn zoon, die later koning der Nederlanden zou worden, waren dus geïntegreerd in de Pruisiese dynastie, die recht had op de titel van prins van Oranje. Maar in feite waren ook de koningen Nassau's, geen Oranje's.
Wat de Willems IV en V betreft: schandalen genoeg. Mag men afgaan op de chronique scandaleuse, dan was nummer IV impotent, en derhalve zou een Friese jonker de natuurlijke vader zijn van nummer V. Maar vaderschap is een juridies begrip en dat had Willem IV officiëel aanvaard. Dat Willem V eens het land is uitgejaagd, en met Pruisische troepen in zijn ambt is hersteld, weet men. In 1795 moest hij echter wijken voor de Fransen, en hij kwam nooit weerom. Zijn zoon wel, in 1813.
Er zijn tijden, dat het koningschap niemand bezig houdt, geen probleem wordt gevonden, naar wet en zeden wordt vervuld, als symbool de waarde heeft van de funktie van een Heilige (Sinterklaas bijv. of moeder Theresia) aan wie niemand gelooft, maar die toch een museumstuk is. Maar het bedrijf moet dan wel binnen het museum blijven, kostbaar en zonder veel waar voor zijn geld, maar door tradities geijkt. Er zijn ook wel eens pausen geweest, die werkelijk celibatairen waren, van wie niemand veel hoorde, en die alleen op kijkdagen te bezichtigen waren in hun funktie met vol ornaat. Al geloofde niemand dat zo'n toneelspeler de plaatsvervanger van God of Jezus op aarde was, hij irriteerde niet, at, dronk, sliep en ging dood zonder veel ophef. Maar er zijn vaak heel andere pausen geweest, die maîtressen hadden, oorlog voerden, miljoenen stalen, winstgevende sprookjes breed gingen uitmeten, steekpenningen aanvaardden, handelaren en smokkelaars waren...enfin, men leze er een geschiedenis van het pausdom op na. De protestanten, te beginnen met Luther en Calvijn, hadden er genoeg van, en in de negentiende eeuw hebben italiaanse patriotten de hele pauselijke staat geannexeerd. Als het begin, hopelijk, van het definitieve einde.
En zo ongeveer gaat het met koningschappen. Zo moet het gaan, zoals Friedrich Engels in een van zijn goede ogenblikken zei over de staat: "bij te zetten in het oudheidkundig museum, naast het spinnewiel en de bronzen bijl". Kom aan dus (zo is men geneigd te zeggen) ferme jongens en stoere knapen, aan uw vrijheid zo zeer verknocht, volg de dappere vaderen na uit de bevrijdingsoorlog in het jaar 1581: zweer het koningschap af! Van de vorstelijke Olympus tenminste dan dit soort gedonder niet meer. Laat allen in vrede doen en gaan, maar zonder dat ornament, waarin met de heer Bernhard nu blijkbaar een soort Richard Nixon "avant la lettre" heeft gezeten. Hebben we nog een staat met hoofd nodig, dan liever een grijze, eenbiedwaardige, netjes opgevoede heer, die zijn talen spreekt, eet met vork en mes, de voor hem geschreven redevoeringen hoorbaar voorleest en met zijn vrouw een rustige ouwe dag wil hebben op staatskosten. Voor een paar jaar, om een ander dat pretje ook een te gunnen. Dat zou in elk geval het minst schadelijke staatshoofd zijn!
Anton Constandse

TEGEN DE MONARCHIE

"De monarchie is een anachronisme. Eind december is een kerstboom nog wel op zijn plaats, maar in januari moet men hem opruimen; -en als hij er met al zijn ballen en engelenhaar in juni nog staat dan is het geen kerstboom meer maar pop art" schreef J.B.Charles (1) in 1965 naar aanleiding van de verloving van de kroonprinses "met een oudsoldaat van Hitler". In deze eenvoudige kerstballenparabel ligt ruim tien jaar later, en dus in versterkte mate, nog steeds de essentie vervat van het hedendaagse monarchomachisme (= antimonarchisme).

Sinds de sociaaldemokraten in de dertiger jaren rond de vette machtskluif van het meeregeren (die ze pas in 1939 te pakken kregen) hun republikeinse houding lieten varen -naar buiten toe verkocht als noodzakelijk om met Oranje front te maken tegen het nationaalsocialisme!(2)- is het stevig taboe te spreken over een dynastieke krisis, over de feitelijke tegenstelling demokratie-monarchie, over de afgang van Oranje en de logiese alternatieven. Dat bleek in 1965 in de stuiptrekkingen van de preventieve repressie: maatregelen -van inbeslagname tot hechtenis op grond van opruiïngsvermoeden- die nu in het revanchistiese Duitsland weer in zwang zijn. Dat blijkt ook anno 1976 weer, en niet alleen ter rechterzijde. "Op den duur krijgt het geschreeuw op de straathoek (over handel & wandel van de prins-gemaal, B.Ch.) zijn eigen invloed waarvoor noch de politiek, noch de publiciteit ongevoelig blijft. Voor we het weten is er een situatie ontstaan die aanvankelijk niemand verwachtte en die door weinigen gewild werd: dan wordt het steeds drukker in de schiettent, dan gelooft men bijvoorbeeld opeens dat de monarchie ter diskussie staat" waarschuwt een vooraanstaand kommentator reeds in een vooraanstaand blad (3) onder de kop "onderzoek mag niet te lang duren". Maar in de schiettent kan de monarchie alleen gedijen, niet ter diskussie staan, -zo zullen we ongetwijfeld eerdaags ervaren.
Koningin Juliana heeft eens een tafelrede gehouden ter gelegenheid van een bezoek van de Franse president Coty aan ons land. De oogappel van ons nationale Oranjesentiment heeft het toen bestaan te zeggen: "uit Frankrijk is de schone leuze afkomstig van Vrijheid, Gelijkheid en Broederschap". Een lid van de Eerste Kamer, namens een van de oranjepeilers (de protestants-christelijke partij), vond het maar onverantwoord dat een leuze van de Franse Revolutie, waartegen de konfessionele partijen zich nog altijd keren, door de koningin in de mond werd genomen. Het is inderdaad een ongekende onbeschaamdheid, in dezelfde orde als die van Evita Peron toen Bernhard voor de Werkspoor-order haar een lintje kwam brengen. Geautoriseerd Bernhard-biograaf Alden Hatch beschrijft dat Bernhard door haar werd uitgenodigd te komen luisteren naar een redevoering die ze voor het volk moest houden: "Mevrouw Perons redenaarstalent was een openbaring voor hem. Het was een boeiend fantasties schouwspel; de slanke, mooie blonde vrouw in haar nauwsluitende witte japon scheen verteerd te worden door de vlam van het revolutionaire vuur; ze scheen afwisselend weg te smelten van medelijden met de arme slachtoffers van het 'gouden imperialisme' (het Amerikaanse natuurlijk) en te gloeien van haat jegens de onderdrukkers van het volk. Bernhard had de indruk dat ze in extase verkeerde, dat ze één was met het eenvoudige publiek, waaruit demoniese kreten opklonken en dat ze de hartstochtelijke woe-

de van de onterfden deelde. Maar toen ze terug waren in het paleis, vroeg ze aan Bernhard met een ondeugend lachje: 'hoe vond u me als demagoge?'" (4).
Het is een uitgemaakte zaak dat monarchen noch van, noch voor, doch tegen het volk zijn. De mate nu waarin zij dit kunnen versluieren is doorslaggevend voor het rekken van hun rudimentaire bewind. De autoritaire attitudes zijn monarchen uiteraard ingegroeid. Weliswaar zijn de bij uitstek openlijk-autoritaire monarchieën van vooral centraal en oostelijk Europa, zoals die zestig jaar terug nog bestonden, verdwenen, -tronen van vorsten die niet alleen tegen het volk waren maar zich ook uitdrukkelijk als zodanig manifesteerden. De koningshuizen in West-Europa, wat daarvan overbleef tenminste, hebben het hoofd dan ook alleen boven water weten te houden en de exekutie kunnen uitstellen door zich aan te passen, althans schijnbaar. Zelfs de monarchieën die zich lieten evolueren tot een (beperkte) konstitutionele monarchie konden het niet redden, of ze moesten tot een parlementaire monarchie worden omgebouwd. Wettelijk werd dan de macht van de monarchie getransformeerd in een symboliese; feitelijk werd de mythe van de monarchie ervoor in de plaats gesteld: door mythologisering kon de monarchie boven de demokratie komen te zweven en werd de werkelijke monarchale machtsfunksie aan het zicht en daarmee aan de volkskontrole onttrokken. Charles wijst erop dat in Nederland het damesbladsentiment (gesponsored door het roomse VNUkapitaal) aan dit 'Anastasia-effekt' duchtig heeft gewerkt.

BROEDERSCHAP?

Maar met broederschap = demokratie, al of niet parlementair, heeft het Monarchisme helemaal niets uit te staan. Zelfs een behoudend en (dus) orangisties staatsrechtsgeleerde moet dat erkennen (5): "Hoewel het voor intelektuelen moeilijker te vatten blijkt dan voor degenen, die het gezond verstand in ongerepter vorm hebben bewaard en over een minder verschraalde waarnemingshorizon beschikken, heeft het parlementaire stelsel, door de Koning buiten de dagelijkse politiek te plaatsen, de positie van het koningschap niet verzwakt maar versterkt"! Dat blijkt inmiddels aardig op te gaan voor de prins-gemaal: van demokratiese kontrole op deze staatsambtenaar is geen sprake; zelfs repressief blijken geen wezenlijke mogelijkheden voorhanden. Tot een parlementaire enquête zal het niet komen (Agnoli's involutietendens (6) bevestigt zich voortdurend), geen partij wil zich zo kort voor de verkiezingen zo'n onderzoek op de hals halen, bovendien zijn ze er geen van alle toe in staat. Parlementen worden welhaast per definitie bevolkt door inkompetente lieden. Trouwens de vorige parlementaire enquête heeft de feitelijke zinloosheid reeds aangetoond door de impliciete legitimering van uit het Londense interregnum (waar de monarchie zich glansvol wist te herstellen) gepromoveerde 'foute' bewindslieden als De Quay c.s. Ook prins Bernhard ontsprong de dans; ondanks zijn militaire aktiviteit is hij aan geen enkel verhoor onderworpen, heeft hij geen enkele vraag hoeven te beantwoorden, -ze werden hem niet gesteld. Zo'n enquête zouden ze nu geen haar beter kunnen verrichten, die illusie kunnen we Klinkenberg (7) alvast wel ontnemen.
En wat is er eigenlijk demokraties aan een opeenhoping van vierduizend miljoen gulden aan vermogen bij een zo kleine minderheid van de bevolking, zijnde haar eigen koningshuis? In 1966 bleek dat Bernhard een fortuin bijeen had gegaard, waaronder 45 miljoen gulden Standard Oil kapitaal, hoewel hij een salaris genoot van 'slechts' 800.000 gulden(8).

Maar waar het natuurlijk om draait is de erfelijke opvolging. Constandse betoogt elders in De As reeds, dat ook al zouden we de kwestie van het vorstenbloed legitiem achten, deze vorsten niet eens recht op de oranjetroon hebben. "Wanneer men maar ver genoeg in de genealogieën teruggaat", kan Charles daar aan toevoegen, blijken zij alle "afstammelingen van mestrijders, ezeldrijvers of beroepsrovers, van wie één afstammeling opeens een potentaat werd en die daarmee het begin van een dynastie vestigde. (-) Er is geen bezwaar tegen dat zonen van ezeldrijvers staatshoofd kunnen worden, maar men kan nog niet zeggen dat dit al demokratie is. Er zal pas demokratie zijn als de zonen van het staatshoofd weer ezeldrijver kunnen worden, zonder dat dit iemands gevoel beledigt, omdat iedereen die werkt in principe hetzelfde prestige heeft: de ezeldrijver en de ezelsmid, de edelsmid en de dermatoloog, de archeoloog en de aartsbisschop, de hulpkoster en de machinist". De erfelijke opvolging is absoluut antidemokraties, waar demokratiese stelregels immers voorschrijven dat funksionarissen gekozen dienen te worden. Er is geen enkel zinnig argument voor erfelijke opvolging aan te voeren en het is een verbazingwekkend mirakel dat dit niettemin staatsrechtelijk in de grondwet is vastgelegd, -de grondwet: peiler van onze demokratiese rechtsstaat!

WAT NU?

Monarchie anno 1976 is in Nederland het symbool van gebundelde macht (9). Als zodanig is het voor anarchosocialisten een tertiaire kwestie, die zich hoogstens leent voor een symboliese bestrijding. Bernhards wapenhandel is een andere zaak, evenals (zie De As 19) zijn officiële funksies in het Nederlanse leger en de vaderlandse wapenindustrie. Deze aktiviteiten zijn daarom zo bedenkelijk omdat ze hem als monarch toevallen. Institutionalisering daarvan -waardoor die andere geïmporteerde Duitser aan de bak kan komen- moet zeker voorkomen worden. Het is weliswaar mooi meegenomen als door onthullingen over misdragingen van echte en aangelopen vorstentelgen de ondergang van de monarchie wordt bespoedigd. Een republiek met gekozen -liever nog: gemandateerd- staatshoofd is ontegenzeggelijk een stap vooruit. Maar in het kader van de permanente staatsontbinding is natuurlijk heel wat meer werk aan de winkel.
Boudewijn Chorus

NOTEN
(1) J.B. Charles: Voor kinderen van ezeldrijvers. De Bezige Bij, A'dam,1965. (2) Dr. W. Drees sr. in De Monarchie, bundel beschouwingen van o.m. L.J.Rogier en J.C. de Meyer (De monarchie tussen links en rechts in het hedendaags Europa). Polak & Van Gennep, A'dam 1966. (3) Hofland in de NRC 11.3.76. (4) Aangehaald in het radioprogramma Embargo 20.2.76 VPRO. (5) Prof.mr. C.W. van der Pot in Handboek van het Nederlandse Staatsrecht (bewerkt door A.M.Donner!) Tjeenk Willink, Zwolle 1972. (6) J.Agnoli: De transformatie van de demokratie. SUN, Nijmegen 1971. (7) Van zijn overigens zinvolle artikelen in DNL over Bernhard van IG Farben tot Lockheed is nu een brochure verschenen, te bestellen DNL, Prinsengracht 463 A'dam, f 5 op giro 558183. (8) Cijfers uit Der Spiegel, Newsweek en The Economist, vermeld in Embargo. (9) Zie ook het interview met prof.mr. H. van Maarseveen in HP 9 van 28.2.76.

DEMOKRATIE ALS VOLKSVERLAKKERIJ:
HOE EEN ARME PRINS INTERNATIONAAL ZAKENMAN WERD

Al is er momenteel een nieuwe monarchie in de maak toch hebben we (gelukkig!) in Europa niet zoveel vorstenhuizen meer. Die er nog zijn, kan men grofweg onderverdelen in twee kategorieën: de kleurloze, kleinburgerlijke, in hoofdzaak nationale ornamenten in parlementaire demokratieën, hoe wrak deze laatsten overigens ook mogen zijn; daarnaast diegenen die om welke niet altijd aantrekkelijke reden dan ook, op de een of andere manier opvallen. Van deze laatste is Juan de Bourbon, die de resten van het laatste fascistiese bewind in Europa mag gaan beheren een duidelijk voorbeeld.
De opkomst maar ook de ondergang van het nationaal-socialisme en het fascisme hebben het einde betekend van verschillende vorstenhuizen in ons werelddeel. Van de nog resterende lijken sommige door de ups en downs in de wereldpolitiek nauwelijks te zijn aangedaan. Het merkwaardige feit doet zich echter voor dat door de opkomst van het nationaal-socialisme in Duitsland en de daaropvolgende wereldoorlog, door de strakke ekonomiese band waarmee in de jaren erna West-Europa aan de V.S. werd gekoppeld in het voordeel van het grootkapitaal één onbetekenend (maar zeer rijk) vorstenhuis in een nietig monarchietje anno 1976 de voorpagina's van de wereldpers bereikt: het Huis van Oranje in het Koninkrijk der Nederlanden.

Weliswaar is dit niet de eerste keer (1956, de affaire-Greet Hofmans) en probeert men vooral nu om staatsrechtelijke redenen de figuren van Koningin en Prins te scheiden in een begrijpelijke poging te voorkomen dat de vorstin en daarmede dus het huidige kabinet verantwoordelijk worden gesteld. In het buitenland echter is men niet zo angstig-zorgvuldig met het scheiden van de beide echtgenoten in alle nu-aan-het-daglicht-tredende affaires en eigenlijk is dat terecht. In eigen land zijn er daardoor ook pogingen gaande om een verband te leggen, doch met duidelijke politieke bedoelingen: het doen vallen van het huidige, te links gevonden kabinet, het aftreden van de koningin en het op de troon komen van haar opvolgster, die de belangenbehartiging van de internationale groot-industrieële maffia via de nieuwe prins-gemaal zou kunnen waarborgen. Interessante spekulaties zijn over deze manoeuvre nu reeds gemaakt. (1)

BEZITTINGEN

Over de rijkdommen van het vorstenhuis is in ons land maar weinig bekend. Uit buitenlandse bron (11) weten we dat prins Bernhard bij zijn intrede in het koninklijk huis als 25-jarige een 'aanvangssalaris' kreeg uitgekeerd van ƒ 200.000 per jaar. In 1976 is dit gestegen tot bijna het viervoudige, om precies te zijn ƒ 798.000. Daarnaast brengt de nederlandse belastingbetaler nog bijna zes miljoen gulden op aan persoonlijke toelagen voor andere leden van het vorstenhuis: over 1976 zal de koningin ruim 4.000.000 gulden toucheren, prinses Beatrix is de staat 938.000 gulden waard, en haar ega kost ƒ 837.000. De koningin heeft ervoor gezorgd dat het inkomen van het koninklijk huis jaarlijks gelijke tred houdt met de stijging van de kosten van levensonderhoud. Maar de onderhoudskosten voor de drie koninklijke paleizen - Soestdijk, Het Loo en Noordeinde - worden nog eens apart uit de

staatskas betaald; voor Soestdijk een bedrag van rond de tien miljoen per jaar, waarbij de vorstin aan de staat géén huur verschuldigd is. Daarbij is het van belang te weten dat zowel het koninklijk echtpaar als prinses Beatrix en haar man vrijgesteld zijn van belastingen. Zij betalen geen inkomsten- of vermogensbelasting en evenmin suksessierecht, en dat loopt bij dergelijke inkomens toch ook aardig in de papieren!
Het schijnt dat koningin Wilhelmina - die overigens steevast weigerde om in de kosten die háár echtgenoot maakte tegemoet te komen - al jong begonnen is met het kopen van aandelen, en dat zij reeds vóór 1910 aandelen Shell bezat. Juist deze eerste aandelen zijn exhorbitant in waarde gestegen: één aandeel van nominaal ƒ 1000.-- vertegenwoordigd momenteel een waarde van meer dan elf miljoen gulden! Daarnaast bezit de koningin aandelen van bijna alle nederlandse ondernemingen met een wereldnaam; in haar bezit zijn, om er wat te noemen, aandelen K.L.M., Philips, Fokker, Unilever, en Hoogovens (nu Hoogovens-Estel, gemengd nederlands-duits). Verder heeft zij interessante belangen bij Akzo-Chemie, maar ook Heinekens Brouwerijen werden niet versmaad! Een kleine 70 miljoen gulden is momenteel belegd in de amerikaanse Anaconda Company (koper-lood- en zinkmijnen) een onderneming die op de ranglijst van de 500 grootste ondernemingen in de V.S. op de 118e plaats komt. Schattingen van het totaal in aandelen belegde kapitaal lopen op tot ongeveer vier miljard gulden, waarvan aan rente jaarlijks 125 miljoen gulden moet binnenkomen. Bij dit alles is niet gerekend de waarde van het koninklijk bezit aan onroerend goed (grond, landerijen en gebouwen) evenmin als het kapitale juwelenbezit der Oranjes.
In twijfel er persoonlijk niet aan, of elke nederlandse belastingbetaler zal doordrongen zijn van de noodzaak dat alle lasten van de koninklijke behuizing uit zijn portemonnee moeten komen. Ook de nederlandse arbeider, die een pilsje drinkt (Heineken, de beste brouwers brouwen het, nietwaar?) of voor een tientje Shell-benzine in zijn vierdehands auto'tje laat gooien zal zeker blij zijn met te weten dat hij daarmee voor de tweede keer betaalt voor het toostje met kaas van Onze Koningin en Onze Prins, of voor de respektieve vakanties in Lech of Porto Ercole. Ik begrijp dan ook niet waarom over dit alles in Nederland zo geheimzinnig gedaan moet worden, zodat men eerst De As moet lezen om er wat over aan de weet te komen.

BILDERBERG

Bleef vooral in Nederland de mogelijke betrokkenheid van het Oranjehuis-kapitaal bij het internationaal kapitaal dus steeds verborgen, over de mate waarin de prinsgemaal van Nederland als werktuig voor het internationale kapitaalsbelang heeft gediend, zijn nu gefundeerde konklusies te trekken. Van belang is daarbij de visie van Renate Riemeck (2), dat er een historiese lijn zou lopen vanuit de tachtiger jaren van de vorige eeuw - de 'Nieuwe Koers' groep rond Edward VIII, via de Round Table-group waarin de 19e eeuwse kolonialist Cecil Rhodes een hoofdrol speelde naar de met elkaar gelieerde Bilderberg-groep en Council on Foreign Relations in de V.S. Het doel hiervan is natuurlijk om door het manipuleren met de ekonomiese macht van de multinationals ("de pioniers, zo te zeggen de avantgarde van het internationalisme") (3) de nationale regeringen te brengen tot het voeren van een politiek die de multinationale kapitaalbelangen meer, en openlijker, bevordert. Vanzelfsprekend zal een dergelijke politiek erop gericht zijn elke revolutionaire of zelfs hervormings-

gezinde beweging, die de belangen van de multinationals zou dreigen aan te tasten, tegen te gaan en omver te werpen. Voorts het aangaan van internationale overeenkomsten die het handelsverkeer bevorderen (zie de E.E.G.) tot en met het opzetten van stromannen-regiems in de derde wereld. Dit streven, om de heerschappij van het kapitaal door de staatsmacht te doen bevestigen en regelen is een regelrechte voortzetting van de "eenheid van kapitaal en arbeid" uit het voor-oorlogse fascisme. In dit wereldschalige neo-fascisme moet de staatsmacht de uitbuiting van arbeider en konsument door de wereldmonopolies bewaken, uiteraard ten voordele van deze laatsten. "De grote ondernemingen zijn de kolonisatoren van de twintigste eeuw geworden op grond van haar geweldige rijkdom en technologiese superioriteit". (3).
Opgemerkt moet hierbij worden dat volgens westduitse televisiekommentator, ook vanuit de Sowjet-Unie en de Oostbloklanden relaties schijnen te bestaan met de amerikaanse Bilderberg, de C.F.R. Dat dit niet ten nadele van het wereldkapitaal plaatsvindt zou men kunnen bewijzen aan de hand van de industrieële inplantingen vanuit het westen in met name de Sowjet-Unie. De russiese Fiat-fabriek zou er een voorbeeld van kunnen zijn, met de opmerking dat Fiat-direkteur Agnelli òok een geregeld Bilderberg-ganger is! Dit gegeven zou op zijn beurt weer kloppen met de stelling van Gary Allen (4) die verklaart dat in het geheel van C.F.R.-Bilderberg (tesamen de 'Insiders' genoemd) de Bilderberg-groep beschouwd wordt als de linkerzijde, met kontakten in socialistiese kringen, en het hoofdkwartier van de C.F.R., Park Avenue-Pratthouse als het mondiaal planburo van beide illustere organisaties. Waarbij we weer terug zijn bij Bernhard von Lippe Biesterfeld, voorzitter van de Bilderberg konferenties, welke hij tans voor onbepaalde tijd heeft moeten afzeggen, naar ten onzent verluidt om beschikbaar te zijn voor het Nederlandse onderzoeks-driemanschap (waarbij de boter op het hoofd ven één der illustere leden nu al zichtbaar begint te worden dankzij het rechtse offensief voor abdikatie en kabinetswisseling), maar volgens anderen omdat belangrijke Bilderberg-bezoekers zouden willen kijken of de bikkelharde zakenman die de prins moet zijn, op dit moment de organisatie niet meer schade dan voordeel brengt.

GROOTKAPITAAL

Men moet, naar mijn mening, de prinselijke levensloop zoals die ons in een indrukwekkende artikelenvloed in vele bladen is opgediend, vooral bekijken met Riemecks gedachtengang in het achterhoofd. Die gedachtengang dwingt ons te onderzoeken wat er waar is van de bewering van bankier Thyssen: "Ik financierde Hitler" en of hij dat inderdaad allëën deed of samen met anderen en met wëlke anderen? Met andere woorden, welke verbindingen bestonden er tussen nazi-kapitaal + industrie en geallieerd kapitaal+industrie? Wie dat wil onderzoeken komt tot duidelijke aanwijzingen. Hij ontdekt (5) dat er reeds in januari 1932 afspraken werden gemaakt tussen Adolf Hitler en zijn bentgenoten enerzijds, en de verzamelde duitse banken en industrie anderzijds. Januari 1933 treedt de overeenkomst in werking, en weet Hitler zich gesteund door een viermanschap namens banken en industrie, bestaande uit Schacht en Schröder namens de banken, en Vögler en Springorum namens de industrie. De schulden van de NSDAP worden betaald, er wordt een miljoen mark op de rekening van de partij gestort. Al spoedig blijken er in Duitsland twee stromingen te bestaan, die elk konneksies hebben met kollega's in de V.S. Van deze beide is

de stroming die de I.G. Farben en het Siemens-konsern omvat de grootste en de belangrijkste. Volgens Ambruster (6) heeft alleen I.G. Farben - de vooroorlogse werkgever van Bernhard von Lippe - bindingen met 162 amerikaanse firma's. Meestal heeft één duitse partner relaties met meerdere amerikaanse bedrijven, waaruit zou kunnen blijken dat het zwaartepunt in deze relaties bij de duitse bedrijven ligt. Wanneer blijkt dat de amerikaanse bedrijven die relaties met Duitsland onderhouden vrijwel steeds betrokken zijn bij de duitse herbewapening, is het niet te verwonderen dat van deze kant geen protesten komen tegen de duitse weigering om de oorlogsschulden af te betalen of de rente op verstrekte amerikaanse leningen. Integendeel lijken de financiële problemen doeltreffend geregeld, als de direkteuren van de National City Bank en van de Chase National Bank in Berchtesgaden op bezoek zijn geweest; de kleine geldschieters zullen bloeden, de grote banken bij geheime afspraak hun deel wel krijgen; de Internationale Bank te Basel wordt hierbij ingeschakeld. Er zijn tientallen afspraken tussen de duitse industrieën en hun amerikaanse partners, en van verschillende ervan is het zeker dat ze nog geruime tijd na het uitbreken van de wereldoorlog bleven voortbestaan. Zo kreeg I.G. Farben nog in 1939 patenten van Dupont de Nemours (de fabriek die in na-oorlogse jaren zowel nylonkousen als napalm voor vernietigingsoorlogen produceerde), vliegtuigbenzine kwam nog lange tijd na het uitbreken van de wereldoorlog via Spanje en Noord-Afrika vanuit de V.S. en Engeland Duitsland binnen, Bausch & Lomb optiese industrie in de V.S. verschafte belangrijke optiese gegevens aan Zeiss in Nazi-Duitsland. Niet bekend is hoe lang de duitse Wehrmacht geprofiteerd heeft van de overeenkomsten tussen Rheinisch-Westfälische Sprengstoff (I.G. Farben) en Dynamit A.G. met Remington Arms (Dupont de Nemours).

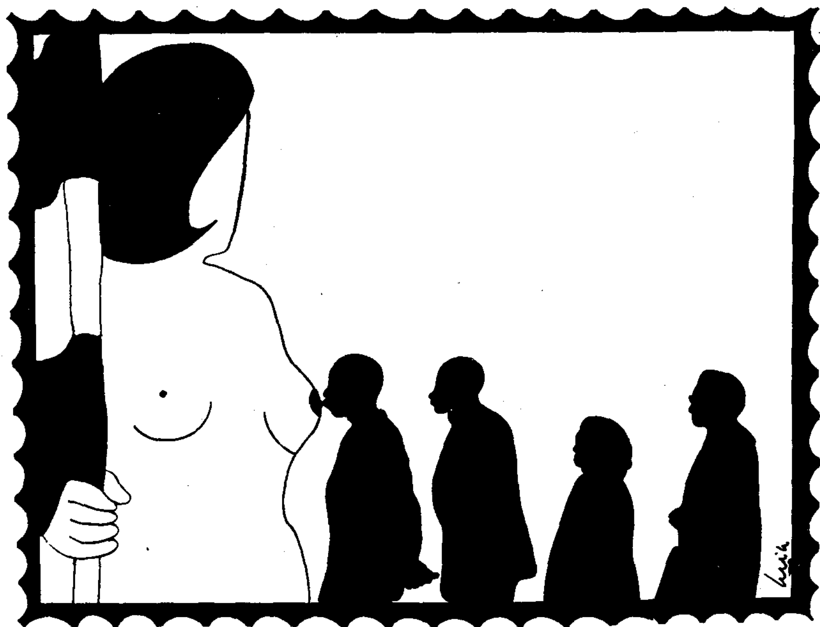
Hoe uitgebreid we ook hebben kunnen lezen over de vele facetten aan het prinselijk verleden, ergens melden slechts een paar verscholen zinnetjes ons dat (de rijke) kroonprinses Juliana aan (de eerzuchtige, suksesvolle, maar arme) Bernhard von Lippe werd voorgesteld op

een feestje dat door een duitse bankier werd gegeven. Speciaal voor dit doel? Dat laatste weten we niet, wèl dat het ook in de dertiger jaren al niet meer zo erg gemakkelijk was prinsen en prinsessen aan de man of vrouw te brengen. Oliemagnaten en filmsterren telden in die jaren nog niet mee, duitse prinsen echter wel, en men had al eerder in die kontreien naar een prins-gemaal gezocht voor een nederlandse vorstin... Het zou ook best eens zo kunnen zijn, dat dit huwelijk, dat officieel Bernhards kansen om tot een I.G. Farben-direkteurschap te komen teniet deed niet een 'domme streek' was maar een altans van duitse zijde met spekulatieve vreugde gestimuleerde onderneming die op lange termijn een degelijke steun zou gaan betekenen voor (nazi-) duitse, dus ook amerikaanse (lees dus: internationale) kapitaalsbelangen. Terecht citeert Wim Klinkenberg (7) een uitlating van Sefton Delmer (journalist, biograaf en boezemvriend van de prins) in die richting: "...of de heren direktoren van de I.G. Farben hun relatie met de Prins...niet hoopten uit te buiten."
Dat men er niet voor terugdeinsde als huwelijkskandidaat een man te aanvaarden van wie men zeker moet hebben geweten dat hij, indien al niet een fervent aanhanger, dan toch een gehoorzaam volgeling van de Führer was, behoeft geen verbazing te wekken, al wordt daar nu (terecht) zwaar aan getild. De reaktionaire regeringen van voor-oorlogs Nederland waren eerder formalisties-neutraal (met uitlopers tot in het beestachtige waar het politieke vluchtelingen voor de nazi's betrof) dan anti-duits. Vooraanstaande kringen in Nederland waren dat zeker óók. De beruchte Nederlandse Unie, die met de bezetter wilde samenwerken bestond uit vooraanstaande Nederlanders, die ook het naoorlogse politieke leven nog langdurig hebben besmet (vgl. de Quay). Was men kritieser geweest, men zou meer hebben gedaan dan wenkbrauwfronsen toen Bernhard von Lippe Biesterfeld in audientie werd ontvangen door Adolf Hitler (in 1936, een dag nadat Anton Mussert dezelfde eer genoot). Nee, krities was men niet in Nederland anno 1936; ook toen reeds moeten de kapitaalbelangen te groot geweest zijn voor principiëele kritiek. Aan de andere kant moet de man, die later van zichzelf zei: "Eerlijk gezegd voel ik me te intelligent om alleen maar lintjes door te knippen" (8) en die een duidelijke voorstelling had van de vele beperkingen die het leven van de echtgenoot van de koningin kenmerken (7) ook duidelijk hebben ingezien welke vrijheden deze zelfde positie daartegenover bood. Als medewerker in West-Europa van het I.G. Farben-spionagecentrum moet hij enig inzicht in de internationale politiek hebben gekregen, en een schatting hebben kunnen maken van oorlogs- en vredeskansen, van de loop van de verschillende internationale kapitaalsverbindingen en er moet een aparte bekoring hebben uitgegaan van de gedachte dat zijn huwelijk hem in een gelijke, zo al niet hogere positie zou plaatsen als degenen die hij eerst moest dienen. Waarbij we mogen aannemen dat de verschillende - militaire - funksies die hij bekleedde: adjudant van de koningin, inspekteur-generaal van het leger, in 1944 zelfs opperbevelhebber van datzelfde leger (zij het slechts tot september 1945) hem toch zeker niet tegen zijn zin zullen zijn opgelegd. Hij zal daar, integendeel, een mogelijkheid hebben gezien om zijn intelligentie de ruimte te geven.

DOOFPOT

Men behoeft hierover niet verbaasd te zijn. Als iets verbazing en afschuw zou mogen wekken dan zou het zijn de manier waarop al veertig jaar lang een dikke mantel der liefde (??of is het gekompromiteerd mede-komplotteren?) verleden en heden, handel en wandel van 'onze

Prins' heeft toegedekt. In die mantel zijn nu een paar flinke scheuren gekomen. Het is begrijpelijk dat de vele belanghebbenden nu proberen de blootgekomen smeerboel weer zo snel als kan te verbergen, maar onbegrijpelijk is - tenminste voor mij - dat de grote massa van onze medeburgers ronduit weigert om de realiteit onder ogen te zien. Niet alleen gelooft het nederlandse volk ook vandaag nog graag in een sprookje, maar in dat sprookje mag zelfs over geen boze wolf, maar alleen over een lieve grootmoeder worden verhaald! En dat niet alleen: zelfs bij de kritici die met ijver en hardnekkigheid de feiten blootleggen krijgt men nog het gevoel van: hoe bestáát het toch dat zóiets mogelijk is geweest. Alsof er werkelijk een demokratie bestond met normen van fatsoen, waarin Hoge Persoonlijkheden ons Voorgingen... Terwijl integendeel de internationale massa van producenten/konsumenten permanent door een internationale maffia wordt geknecht en uitgezogen.
Met welke middelen dan ook! Het heeft geen enkele zin alle belastende verklaringen omtrent 's prinsen gedragingen en kontakten nog eens de revue te laten passeren, nog minder, omdat Klinkenberg's uitstekende serie artikelen nu als brochure ook door anderen dan Nieuwe Linie-lezers bestudeerd kan worden. Ik zou liever uit alle openbaar gemaakte feiten een paar duidelijke konklusies willen trekken. De eerste is deze: Prins Bernhard heeft, van jongs af aan, internationale kapitaalsbelangen gediend. Hij is daarna, of juist dankzij, zijn huwelijk mee doorgegaan, door dik en dun, goedschiks of kwaadschiks, door de wereldoorlog heen, en ook daarna. Zijn houding in die wereldoorlog lijkt niet veel verschillend te zijn geweest van die van de andere vertegenwoordigers der amerikaans-duitse zakenbelangen, en erna heeft hij zich ontwikkeld tot "een zakenman die tot het uiterste wil gaan om tot zaken te komen" (nederlandse omschrijving van een amerikaanse term 'wheeler dealer'. (10)) De miljoenen van de argentijnse diktatuur stonken niet, vond hij, en deelde aan Evita Peron een ridderorde uit. Over de indonesiese generaals had hij geen opmerkingen, over het onderdrukte volk evenmin, want zaken gingen voor. Over de huidige regering, die toch niet meer dan een iétsje links van het midden staat, vond hij onlangs in Davos opmerkingen die voor de uitlatingen van een van Veen of Bakkenist niet behoefden onder te doen: opmerkingen van een rechtse zakenman. En terwijl hij volop in opspraak is veroorlooft hij zich over een staatshoofd dat elke oppositie in zijn land bloedig onderdrukt de loftuiging: "Je kunt zeggen wat je wil van die man, maar zijn land kent uitstekende wetten op het gebied van natuurbescherming". (9)
Nu weten we vanouds dat landjonkers en kapitalisten altijd meer gaven om de wildstand dan om het lot van de arbeidende klasse. Maar - en dit is mijn tweede konklusie - wie meent dat wij in een demokratie leven en denkt dat zijn of haar stem van invloed is op het landsbestuur, moet zich een aantal feiten duidelijk voor ogen stellen. En die zijn: een 'demokratiese' regering haalde een Bernhard van Lippe Biesterfeld binnen als prins-gemaal; 'demokratiese' regeringsleiders planden gedurende de wereldoorlog een soort absolute monarchie, met deze prins in de hoofdrol; 'demokratiese' regeringen steunden de prinselijke reizen naar twijfelachtige diktaturen en keurden de ermee samenhangende betalingen van steekgeld goed; 'demokratiese' regeringsleiders proberen, nu in een of ander politiek belangenspel de deksel van de doofpot wordt gewipt, deze zo snel mogelijk weer te sluiten uit angst voor eigen posities. Niet voor niets immers vonden demokratiese regeringsleiders, voortgekomen uit de demokratiese par-

tijen waar u in goed vertrouwen uw stem aan gaf, na hun regeringsloopbanen vette baantjes bij het internationale kapitalisme. Wat demokratie heet, heeft niets te maken met "regering door het volk" maar is niet anders dan schijnheilige volksverlakkerij. Achter de gevels van parlementaire demokratie en konstitutionele monarchie bouwen neofascistiese krachten óók in Nederland aan de korporatieve staat-dertoekomst.
Arthur Mendes-Georges.

NOTEN
(1) 'Moet Claus de kwaliteit van de monarchie herstellen?' De Nieuwe Linie, 10/3/76. - (2) Renate Riemeck, 'Mitteleuropa, Bilanz eines Jahrhunderts'. - (3) Richard J. Barber, 'The American Corporation, Its Power, Its Money, Its Politics', uitg. Dutton, New York - (4) Gary Allen, 'None dare call it Conspiracy'. - (5) Van der Gouw, 'Alias Teixeira', dl. IIa, pag. 368 - (6) 'Treasons Peace: I.G. Farben, American Dyes and American Dupes' zie 'Alias Teixeira' IIa, pag. 372. - (7) W. Klinkenberg, 'Prins Bernhard tussen I.G. Farben en Lockheed' (I) De Nieuwe Linie 28/1/76. - (8) L. Berends en J. van Schie in De Volkskrant 14/2/76. - (9) Tijdens een inleiding op de Erasmus Universiteit te Rotterdam op 16/3/76. Zie bericht in De Volkskrant d.d. 17/3: 'Prins Bernhard geeft Sjah komplimentje'. - (10) R. van Meurs, 'Bilderberg', Vrij Nederland 13/3/76. - (11) Der Spiegel, 16/2/76.
Vriendelijk dank aan L.N. van den Bos/Dinxperlo voor zijn informatie.

DE KONING IS DOOD, LEVE DE PARTIJ

I De anarchist en majesteitschenner die Alexander Cohen wàs, en de opstandige die hij is geblëven, werd overtuigd voorstander van het erfelijk, monarchaal gezag. Hij is aanhanger van het koningschap geworden, zo besluit hij zijn boek (half 1935), omdat hij er "de ziel van een liga inziet van het verweer tegen het Beest!".
II De idee van de monarchie kán zijn positieve funktie hebben; zo bijv. voor Cohen, wanneer hij in het koningschap 'de liga van het verweer tegen het Beest' onderbrengt. Het Beest is dan het fascistiese monster dat langzaam bezit van Europa neemt (nam). Zo gezien is de koning een persoon die ook door Domela Nieuwenhuis niet negatief wordt gewaardeerd. De koning is dan iemand die iets kán (het woord 'koning' afgeleid van het werkwoord 'kunnen'); de koning is iemand die vooraan staat in de strijd (het woord 'vorst' afgeleid van het woord 'voorste').
Een aftreksel van dit laatste element is in onze grondwet ondergebracht: de zetel van de regering mag niet buiten het rijk worden geplaatst (art. 21, lid 2). Toen het nederlandse volk de strijd tegen het Beest wel moest beginnen, werd echter die zetel rap naar Engeland overgebracht. Sommige vorstelijke personen gingen zelfs in Canada bivakkeren. Niets bleef over van wat Cohen in het monarchale gezag aantrok, en wat Domela in de vroegste vorsten nog als positief kon herkennen: "vorsten waren mannen, die wat deden, die leefden te midden van hun volk om het aan te vuren en op te winden".

III Wat ik met het vorenstaande wil zeggen is het volgende. Een beroep op de monarch hoeft niet altijd 'konservatief' te zijn. Het is heel wel mogelijk dat een vooruitstrevende vorst wīl en/of mōet optornen tēgen konservatieven. Dit laatste overigens onverlet dat ik (en Domela Nieuwenhuis eveneens) tegenstander ben van monarchale gezagsvormen. Dat is niet omdat een koning 'koning' is, maar omdat hij niet-funktioneel gezag over mij (als 'staatsburger') heeft. Die vorm van gezag vertegenwoordigen sommige niet-vorsten (presidenten, burgemeesters) ook. Onder funktioneel-gezag versta ik gezag dat op zijn eigen opheffing uit is (bijv. de leraar/leerling verhouding). Nu mijn positie duidelijk is, lijkt het goed een heel eind in de geschiedenis terug te gaan, om de monarchie wat nader te bekijken. Dat zal ik doen aan de hand van een studie van Agnoli.
IV Agnoli gaat uit van de oud romeinse tijd en konstrueert zijn betoog ondermeer op de 'pax romana' en de 'pax christiana'. Het woordje pax betekent 'vrede'; romana duidt op 'romeins' en christiana op 'christelijk'. Agnoli signaleert dat bedoelde vrede voor sommigen niet geldt. De pax romana strekt zich uit tot de grenzen van het romeinse rijk; de pax christiana geldt alleen voor christelijke volken, niet voor heidense. Vrede betekent in beide gevallen: verhinderen dat inwendig gewelddadigheden uitbarsten. Zo is 'vrede' teruggebracht tot 'rust binnen de grenzen'; daar buiten mag geroofd en gevochten worden. In dit licht krijgt de 'koning' zijn betekenis. De monarch heeft een vredesmissie te vervullen. Hij heeft een evenwichtsfunktie;

de verhoudingen binnen de grenzen moeten gestabiliseerd worden. Heethoofden en vechtjassen hebben hun kansen buiten de grenzen. Deze inhoud van de pax romana heeft een imperialisties karakter, omdat de vredespolitiek zich slechts tot het imperium (het 'rijk') beperkt, ēn omdat hetgeen buiten het rijk ligt door verovering binnen de grenzen gehaald moet worden. De monarch, onder wiens leiding de pax romana tot stand kwam, was van het absolutistiese type, zodat van een autokratie (alleenheerschappij) sprake was. Deze alleenheerschappij werd echter 'keurig' (=wettelijk) in de idee van de volkssouvereiniteit gevestigd. Die wet, de 'lex regia', verschaft de wil van de imperator (de heerser) rechtskracht. Het volk droeg, door middel van die wet, aan hem haar potestas en auctoritas over. Potestas is een machtsbasis, waaraan de bevoegdheid ontleend wordt om bindende verordeningen uit te vaardigen. Auctoritas is de goedkeuring, die gehecht moet worden aan besluiten. Dit laatste vinden wij heden ten dage terug in het zetten van de handtekening door de koningin onder wetten. Met andere woorden, we spreken wel over dingen die 2000 jaar geleden aan de orde waren, maar die in andere bewoordingen nog levend zijn.

V Een andere overeenkomst houdt verband met het evenwichtsdenken. In het oude Rome werd de interne vrede gehandhaafd op basis van evenwicht tussen drie invloedsblokken. De 'princeps', de 'consul', vertegenwoordigde het monarchale element; betrokkenheid op de staat. De 'senaat' (denk aan onze Eerste Kamer) vertegenwoordigde het aristokratiese element; betrokkenheid op de grondeigendom en het houden van slaven. Het volk, de volksvertegenwoordiging (denk aan de Tweede Kamer) vertegenwoordigde het demokratiese element; betrokkenheid op 'brood en spelen'. Zeker is het dat wij geen 'lex regia' kennen; onze grondwet (konstitutie) heeft veel van de monarch zijn bevoegdheden afgenomen. Wij gaan dan ook uit van wat een konstitutionale leer heet. Deze leer behelst dat de staat uit een geheel van met elkaar harmonies samenwerkende delen bestaat. Het gaat hier om de samenwerking tussen de vorst en de volksvertegenwoordiging. De samenwerking heet MONARCHAAL als de volksvertegenwoordiging ondergeschikt is aan, dus een instrument is van de vorst. De samenwerking wordt PARLEMENTAIR genoemd als het zwaartepunt bij de onderdanen ligt. In dat geval is grondwettelijk vast gelegd dat de koning onschendbaar is, en dat de ministers verantwoordelijk zijn. Die situatie doet zich in Nederland voor (art. 55 Grondwet).

VI De grondwet heeft ons land tot een monarchie gemaakt. Niet slechts heeft men in het begin van de 19e eeuw de erfopvolging geregeld (de kroon gaat 'van vader op zoon'), maar ook de troonopvolging. Met dit laatste is het voortbestaan van de monarchale regeringsvorm onafhankelijk geworden van het voortbestaan van een bepaald vorstenhuis. Nemen we bijv. aan dat, naar aanleiding van de moeilijkheden die rond prins Bernhard zijn gerezen, niemand van het huidige vorstenhuis nog op de troon wil zitten, dan tōch zijn we niet van de monarchie verlost. De grondwet schrijft namelijk voor dat dan de Staten Generaal (de Eerste en Tweede Kamer samen) een koning benoemen (art. 19). Dit is overigens histories gezien niet zo vanzelfsprekend.
In Duitsland heeft vele eeuwen de gewoonte bestaan om een koning door of namens het volk (voor zijn leven) te kiezen. Deze 'keurvorsten' kozen dan weer de duitse keizer. Deze heeft eveneens opgetreden als keizer van het romeinse rijk. Hier ligt een verbinding met de bisschop van Rome, de latere paus. De keizerlijke kroning geschiedde namelijk door de paus. De priesterlijke zalving was ge-

wenst om de nodige wijding aan het keizerschap (en koningschap) te geven. Anders gezien is het tevens in morele zin een onderwerping van de keizerlijke macht aan pauselijk gezag. De kerk trad (ook toen) op als hoedster van de moraal. Het keizerrijk werd missiegebied van de kerk en wereldlijk zwaard van god tegelijk. Deze wederzijdse erkenning vindt zijn theatrale uitdrukking, zoals Agnoli het noemt, in de kroning tot keizer door de paus. Zó maakte de paus als vertegenwoordiger van de goddelijke heerschappij een gekozen germaanse ruitervorst tot keizer. Rijzen er later moeilijkheden, dan gaat de mening leven dat de keizerlijke macht onmiddellijk van God komt, zodat voor de kroning de tussenkomst van de paus niet meer nodig is. Nog later breekt de idee door dat het niet meer noodzakelijk is dat de monarch zijn heerschappij in theologiese gronden rechtvaardigt. Zijn heerschappij wordt opgehangen aan de grondwet.

VII In de hedendaagse konstitutionele sfeer van Nederland blijkt nog een goddelijk element aanwezig. Bij de eedaflegging door koning en volksvertegenwoordiging kan namelijk de naam van God Almachtig worden ingeroepen. Dit noemt De Savorin Lohman onzin. Wat is het punt voor hem. Lohman zegt dat je óf kan zweren op het Evangelie, óf kan zweren de Grondwet te zullen handhaven. Maar je kan niet zweren op een gewoon menselijk boek. Doet men dit dan spreekt Lohman van 'grondwetvergoding'. Bedoelde eed verwijst mede naar de oude 'onderdaneneed'. De grondwet schrijft voor dat de volksvertegenwoordiging 'hoofd voor hoofd' de eed van trouw aan de koning aflegt. Zij belooft de onschendbaarheid en de rechten van de Kroon te zullen handhaven (art. 54 Grondwet). Met die eed komt de band tussen overheid en volk tot stand. Bij de reeds genoemde duitse keurvorsten betekende het dat zij zich onderwierpen aan het keizerlijk gezag. Een gekozen monarch ontleende zijn bevoegdheid niet aan hem die kiest, maar aan de staatsregeling, waarin de verplichting om te kiezen is opgedragen. Zijn de bevoegdheden overigens niet meer zo groot, zijn funktie is belangrijk, namelijk in het spel wat wij 'rechtsorde' noemen het evenwicht bewaren. Enerzijds is de monarch (als Kroon, is de koning samen met zijn ministers) uitvoerend orgaan, en anderzijds is hij een stabilisatie-faktor (vd Goes van Naters).

VIII Het probleem van het kiezen van een koning is in Nederland grotendeels opgelost door de erfopvolging. Hét argument voor de erfelijkheid van het koningschap is het tegengaan van kuiperijen om de opvolging aan de kinderen van de koning zeker te stellen. Tegen dit

argument wordt wel ingebracht, dat de opvolgende monarch minder bekwaam kan zijn. De oplossing voor dit probleem is gevonden in het omgeven van de koning met raadgevers (zoals ministers en de Raad van State), die hem in het uitoefenen van zijn gezag bijstaan. Het is de vraag of hiermee de mogelijkheden van 'kuiperijen' (smeergeld!) niet zijn verplaatst. Alexander Cohen komponeerde al:
"Maar wáár is het: de sociaaldemokratie staat voor de deur.
De uitgehongerde sociaaldemokratie.
Hongerend.. naar baantjes, naar de macht en naar de kas".
IX Een aantal jaren voordat Cohen zijn gedachte publiceerde, beweerde een eerbiedwaardige staatsrechtsgeleerde (Buys) dat er geen natuurlijk recht bestond op mederegeren voor de burgers. Hún natuurlijk recht kon geen ander zijn dan om goed geregeerd te worden. Natuurlijke rechten zijn 'rechten' die je plukt van een boom die je zelf hebt geplant. Met andere woorden, als ik niet van plan ben aan jou macht over te dragen zeg ik, dat er geen 'rechten' aan de boom hangen, die mij de overdracht toestaan. Dat is dus jammer voor jou. Natuurrechten vertonen daarmee samenhang met willekeur.
Wel, wat toen in volle ernst over dit soort zaken werd beweerd, is terug te vinden in sommige noties van dogmaties-marxisten. Ik doel hier ondermeer op de onlangs bij Sun verschenen vertaling van het werk van Holz. In het bijzonder heb ik het gedeelte op het oog dat ingaat op het programma van de 'direkte demokratie' in Joegoslavië. Op basis van een leninistiese opvatting wordt de idee van de 'direkte demokratie' getorpedeerd. Immers, je hebt een goed georganiseerde PARTIJ nodig, die de praktijk van de demokratiese participatie van de massa's bepaalt en tot ontwikkeling brengt, aldus Holz. Dit keer eens geen koning! Die uitdrukkelijke partijgedachte houdt een herziening in van het marxisme van Marx. Wat Lenin vanuit de sovjet-russiese situatie mocht doen (Marx herzien) mogen (alleen heet het dan 'kunnen') de Joegoslaven volgens Holz niet doen. Zijn afkeuring geschiedt op basis van de zelfde type willekeur, als welke ik aantipte bij de verwijzing naar de 'natuurrechten'. Een produkt van die willekeur is terug te vinden in het recente poolse besluit om de grondwet zodanig te wijzigen dat de Partij in de plaats treedt van mensen. Voorheen luidde het, dat "de macht aan de werkende mensen in de steden en dorpen hoorde"; nu gaat de tekst luiden: "De macht behoort aan de mensen en de partij representeert deze macht in zijn funktie van leidende kracht van het land". De Koning is dood, leve de Partij!
Thom Holterman

LITERATUUR

Agnoli J., Von der Pax Romana zur Pax Christiana; in Systemwandel und Demokratisierung (ed. Fenner und Blanke; Europäische Verlaganstalt, Frankfurt a/M, 1975) Buys mr. J.T., Het wezen van den constitutionelen regeringsvorm; en Het moderne staatsbegrip; in Studiën over staatskunde en staatsrecht; (Gouda Quint, Arnhem, 1895; deel II) Cohen A., Van anarchist tot monarchist; (Van Oorschot, Amsterdam, 1961; deel II). Goes van Naters jhr. mr. M. van der, De leiding van den staat; (Querido, Amsterdam, 1947) Holz H.H., Tendensen in het europese marxisme; (Sun, Nijmegen, 1975) Niewenhuis Domela F., Typen, karakter-studies; (Roode Bibliotheek, Amsterdam, z.j.) Savorin Lohman jhr. mr. A.F. de, Onze constitutie; (Kemink, Utrecht, 1907) Wordt Vervolgd; no 2-1976 (uitgave Amnesty International).

HET NETWERK VAN DROOMLAND

Door de eeuwen heen zijn het vooral de kunstenaars geweest die kritiek hebben geleverd op de wereldlijke en geestelijke machten van hun tijd. Misschien doordat zij meer en andere uitdrukkingsmiddelen tot hun beschikking hebben dan de wijsgeer of de man van wetenschap, waardoor het hen vaak beter lukt de eigen stellingname achter te houden. Zoals bijvoorbeeld in de Reinaert gebeurt via de parodie en de anonimiteit (1250). Jeroen Bosch (1550) doet het weer anders. Heel de voorstellingswereld van de middeleeuwen schildert hij, met zijn duivelgeloof, heiligenverzoeking, heksenwaan, geloof in relikwieën, hel en verdoemenis, sex en zonde. Maar zonder ergens te vertellen wat hij zelf denkt, trouw in de kerk blijvend, bestuurslid van de O.L. Vrouwe Broederschap in Den Bosch.

Joseph Haydn schrijft aan het eind van zijn leven (1792) de "Schöpfung", met een tekst die goed bij de verlichting past en waarover God gepraat wordt als een soort ambachtsman en over de zoon niet wordt gerept. Maar de kerk verbiedt de uitvoering ervan in de kerken. Mozart wordt in dezelfde tijd wantrouwig bekeken door het vorstelijke hof vanwege zijn Figaro (de opvoering van het blijspel van Beaumarchais is zowel in Frankrijk als Oostenrijk verboden vanwege de persiflage van de adel) en door de kerk vanwege zijn Zauberflöte die allerlei kenmerken van de vrijmetselarij vertoont terwijl de vrijmetselarij een verboden zaak is. Een paar willekeurige voorbeelden hoe wereldlijke en geestelijke machten mensen in een horige toestand weten te houden en een konform bewustzijn en daarbij behorend gedrag af te dwingen. Voorbeelden ook van mensen in voorfasen van revoluties: rondom de afbraak van het middeleeuws (ideologies) bewustzijn en de opkomst van de burgerij. En de revolutie van de verlichting van de burgerij, de afbraak van de macht van de adel, de vorst en de kerk. Twee periodes ook waarin alomvattende waarheidspretenties ideologieen bleken te zijn, rechtvaardiging van maatschappelijke "ordening" met handjeplak van vorst en kerk. Wie zijn bewustzijn en gedrag niet behoedzaam aanpaste werd voordien een klant van de brandstapel of de inquisitie. Dat wist al Anthonis de Rooverse, stadsdichter van Brugge 1460: "Wie geen pluymen en can strijcken, die en doogh er weerelt niet".
Francis Bacon (1600) zou zeggen we moeten het verstand grondig zuiveren, we zouden moeten beginnen met liegen op te houden. Francis Bacon die nog niet kon beschikken over de marxse analyse van de regelingsmechanismen die de heersende klasse in het imperialisme gebruikt om het bewustzijn van de werkende klasse te manipuleren (onderdrukken, uitbuiten, uitstoten, uitrangeren) heeft al wel inzicht in bepaalde aspekten van macht en vervreemding, zonder overigens deze terminologie te gebruiken. Een wonderlijk genie, waarbij de revolutionaire gedachtengangen gepaard gaan met zeer hoge politieke aspiraties waaruit een wonderlijk mengsel ontstaat van opstandigheid en konservatisme. Hij legde de grondslag voor het empirisme, zet een sociale psychologie in de grondverf, is een van de eerste propagandisten voor euthanasie, bouwt een revolutietheorie op die weliswaar gaat over het voorkomen van revoluties maar waarin hij duidelijk alles op een rij je zet. De theologie is voor hem de grote vervalser van bewustzijn

en hij vestigt zijn hoop op de vooruitgang van de wetenschap. Wil deze internationaal organiseren en weet de Koning met goed gemikte vleierijen te bewegen daarvoor fondsen te scheppen. Herkent echter de betekenis van Copernicus, Kepler en Harvey niet, ondanks een groots geschrift over The Advancement of learning. Voorts is hij de eerste die een ideologiekritiek levert, waarbij zijn idolenleer (waarover straks meer) zelfs nu nog verhelderend werkt. Politiek dringt hij door tot de hoogste ambten, al jong lid van het parlement (een gloednieuwe verworvenheid) en eindigend als Groot Kanselier, met als titels die van Baron en Viscount. Maar dan aan het eind ten val gebracht door zijn vijanden in het parlement die kunnen bewijzen dat hij - overigens niets vreemds in die tijd - vele geschenken en steekpenningen heeft aangenomen om de processen van betrokkenen te beïnvloeden. Opgesloten in de Tower. Vrij snel weer losgelaten. Maar dan zonder inkomsten. Schrijft dan een aantal werken die zeer belangrijk zijn, maar nooit de bekendheid hebben verkregen als zijn eerder geschreven Nova Atlantis, waarmee hij zich schaarde in de rij van andere schrijvers van Utopia's met duidelijke maatschappijkritiek (Plato, Campanella, Morus, Swift, Thoreau).

IDOLA

Voor Bacon is leren vooreerst het zuiveren van het verstand. Alleen een grondige zuivering van de menselijke kennis en het denkvermogen kunnen leiden tot vooruitgang in het denken. Het denken zit vol drogredenen. Deze dwalingen, dwaaldenkbeelden, drogredenen noemt hij idola. Hij onderscheidt vier soorten (Novum Organum I):

1. Dwaaldenkbeelden waarbij het verstand wordt vertroebeld door de wil en de hartstocht. Het zijn dwalingen die de mensheid in het algemeen eigen zijn: denkbeelden die gewild worden en zij maken niet deel uit van de wetenschap, maar van de door-de-wil-bepaalde-wetenschap. "Wat een mens graag waar wenst, gelooft hij gemakkelijker".
2. Dwaalbeelden waarbij het verstand wordt vertroebeld door opvoeding en aanleg, het zijn de dwaaldenkbeelden aan de individuele mens eigen. "Ieder heeft zijn eigen grot".
3. Dan de idola die in de relatie met mensen ontstaan door verwarrend taalgebruik. Dit gebeurt in de gewone menselijke omgang, en bij de handel, maar vooral ook in de filosofie. De filosofen hebben namen voor dingen die niet bestaan en de theologen spreken over een eerste onbewogen beweger. De taal dient er soms toe de eigen onwetendheid te bedekken.
4. Tenslotte de idola die ons overgeleverd zijn door allerlei filosofen, door de traditie, en door het klakkeloos overnemen van verkeerde bewijsvoering. Het zijn vaak stukken voor het filosofies teater, die alleen voor het teater bedacht zijn, zoals Plato's ideeënwereld. Deze idolen van de geest moeten vernietigd worden, want we kunnen niet altijd over waandenkbeelden struikelen als we het "rijk der mensheid" willen uitbreiden.

De kerk en de filosofie hebben volgens Bacon grote bijdragen geleverd tot wat we nu zouden noemen de vervalsing van het menselijk bewustzijn, de vorsten tot de vervalsing van het menselijk gedrag. Het is opmerkelijk hoe zeer de encyclopedisten het werk van Bacon gehonoreerd hebben: mede dank zij Diderot is de Encyclopedie aan Bacon opgedragen, omdat hij als eerste een dergelijke wetenschappelijke opzet had geponeerd en in zijn tijd weliswaar geen overzicht van de stand van de kennis kon geven, maar wel heeft aangegeven wat

we zouden moeten en kunnen kennen. Dat de wetenschap niet die zuivere kennis heeft gebracht die Bacon er zich van voorstelde kon hij niet helpen, maar vloeit achteraf gezien mede voort uit het feit, dat we niet bereid zijn alle idola op te ruimen. De idola van Bacon maken deel uit van wat wij nu zouden noemen het ideologies apparaat dat de staat nodig heeft om het geheel van produktiekrachten en verhoudingen te rechtvaardigen en de mensen tot konform gedrag altans niet-de-orde-bedreigend gedrag te bewegen resp. te manipuleren.
Ook na de afschaffing van het absoluut Koningschap en de toename van republikeinse regeringsvormen is dit ideologies apparaat in zijn werking niet fundamenteel gewijzigd. Doel van het apparaat is het bewustzijn van de mensen in de door de bovenlaag gewilde richting te veranderen. Het maakt in feite weinig uit wie de bovenlaag vormt: de adel, de vorsten, de kerken, de bourgeoisie of de 5% van de bevolking die momenteel de dienst uitmaakt. De afhankelijken zijn altijd handlangers, hetzij uit overtuiging hetzij op pragmatiese gronden. Aan het feodalisme, het kapitalisme, kortom het imperialisme is een mensbeeld eigen, dat gevormd is uit de behoefte de van haar afhankelijken onmondig te houden, c.q. niet-meer-dan-nodig mondig te maken. Daarbij vallen drie dingen op: Ten eerste de vermomde vorm waarin dit geschiedt: de absolute vorst als weldoener, de verlichte despoot met zijn volkssoevereiniteit, de laatkapitalistiese teorie over de persoonlijke stijgingskansen en de schijndemokratisering binnen bedrijven, onderwijsinstellingen etc.
Voorts richt zich de beïnvloeding niet op de afhankelijken onder verwoording van de doelstellingen, achtergronden, het feitelijke waarden- en normenpatroon, maar juist door het verstoppen van de ideologie en het tegelijkertijd afdwingen van -onformiteit aan de gestelde regels in de bedrijven, op scholen, en alle andere leefsituaties. Wie niet konform leeft, krijgt te maken met andere onderdelen van de ideologiese apparatuur. Verborgen blijft ook de ideologie bij de gezagsdragers, die de ideologie verinnerlijkt moeten hebben om

een goed gezagsdrager te kunnen zijn. Zij hebben het echte bewustzijn van wat zij doen verloren.
En als derde kenmerk zien wij inhoudelijk een omkering van waarden plaatsvinden tezamen met vervalsend taalgebruik: de tegenstelling bovenlaag-loonafhankelijken wordt vervangen door die van "individu en gemeenschap", het individu wordt op een troon gezet die niets voorstelt, alle sociale problematiek wordt teruggebracht tot individuele problemen, en alle sociale verandering tot individuele.

DROOMLAND

Verder het aanbieden van "Droomland": sporthelden, filmsterren, popfans, sprookjes over vorsten en "echte" liefde. De verinnerlijking van deze ideologie zien wij bijvoorbeeld bij alle groepen die door hun moraliserende, demokratiserende en humaniserende oproepen aan de mens als individuele persoon om met z'n allen tot een betere wereld te komen. Zij dragen daarmee bij tot de stabilisering van het mensbeeld van onmondigheid. Ook individuele revoltes of in klein groepsverband gepleegd geweldloos of gewelddadig verzet werkt in het algemeen stabiliserend daar het de identificatie met de heersende ideologie kan versterken bij andere groepen. Door het houden van de mensen in een situatie van afhankelijkheid, waardoor zij geen ander alternatief hebben dan zich aan te passen aan de in de betrokken situatie geldende regels is de situatie van onmondigheid verzekerd die het imperialisties mensbeeld beoogt. De Subordinatie van de afhankelijke aan de ideologiese regelmechanismen (het ideologies netwerk) is dan ook noodzakelijke voorwaarde voor zijn stijgingskansen. Wie niet meedoet, of dom meedoet werkt aan zijn eigen uitpoetsing. Zo ontstaat het aanpassingsgedrag, dat zoals Adorno zegt als een tweede natuur verinnerlijkt is (Eingriffe, Frankfurt 1961).
Een hersenspoeling die even effektief werkt als de aanpassing aan de voorstellingswereld van de middeleeuwen.

Wanneer dit gelukt is dan heeft het "netwerk" nog slechts tot taak om te verhinderen dat de samenhang tussen individu en maatschappelijke klasse in het echte bewustzijn terugkomt van de onderdrukten en afhankelijken. Wanneer de arbeiders en andere afhankelijken van het sisteem dan al verburgerlijkt zijn, dan is dit m.i. te beschouwen als een uitkomst van de klassenstrijd van de bovenlaag en als een geslaagde uitwerking van het ideologies netwerk.
De ontwikkeling van het onderwijs laat duidelijk zien vanuit welk een vervalst bewustzijn de leerprocessen worden gereguleerd. Terwijl we behoefte zouden hebben aan kleine schoolgemeenschappen, worden we opgezadeld met steeds grotere mammoet-scholen"gemeenschappen".
Terwijl ieder gewoon mens weet dat een kind tussen 0 en 4 jaar door nabootsing, door spontane ontwikkeling, en door het kind aangepaste verandering van de omgeving de meest fundamentele dingen leert (de taal!!) voltrekt het leren op de school zich steeds meer in kwantificeerbare leereenheden, die het mogelijk moeten maken om exact te kunnen bepalen "hoever het kind is" en waar de tekorten liggen.
We hebben metodes om de schoolrijpheid vast te stellen op het 5e jaar, straks het derde jaar en nog even wachten en alle moeders krijgen geprogrammeerde instruktie om hun zuigelingen de taal eerder te leren, zodat de kleuterloopbaan beter te voorspellen is.
Het onderwijs is een kafkajaanse zaak aan het worden. Het dreigt een instituut te worden dat er geheel voor zich zelf is en dat de grootste producent is van vervalst bewustzijn. Het is voortdurend bezig

met zijn eigen zelfbevestiging. En onthult daarmee zijn ideologiese funktie.
Wat nodig is, is voortdurende ideologie-kritiek, voortdurend de verdovende werking aan de kaak stellen van de bewustzijnsindustrie (Film, t.v., het "Droomland" van de damesromans, de boulevardjournalistiek, etc) en het aandragen van scheppende visies die in staat zijn het bij velen levend onbehagen te verwoorden. Het duurt lang voordat de konsekwentie van anders maatschappelijk denken door grotere groepen wordt overgenomen en dit vooronderstelt ook andere maatschappelijke machtsverhoudingen die gerealiseerd moeten worden door een opkomende klasse, de arbeiders of waarom niet de jeugd, Wat nu met heel de Marx-renaissance, de radikale psychoanalitiese traditie, de anarchistiese impulsen aan de hand is, is voor mij een soortgelijk proces dat zich bij vorige grote omwentelingen voordeed: het inquisitiekarakter van de imperialistiese ideologie wordt voor velen duidelijk, de verborgen konsepties worden opgespoord en de afbraak van vals bewustzijn leidt tot de verwerving van een zuiverder mens- en maatschappijbeeld. Er is wel degelijk een revolutionair klimaat voorhanden, anders zou het "netwerk" niet zo op de loer liggen. Maar deze processen duren lang (zie Marx, Elias, Goodman en vele anderen) en wat wij revoluties noemen zijn in feite de hoogtepunten in langlopende veranderingsprocessen. Misschien ontstaat meer echt bewustzijn dan we denken.
Simon Radius

BOEKEN

ANARCHIE IN ACTIE door Colin Ward. Uitg. De Nederlandsche Boekhandel, Kapelsestraat, Kapellen (België). Prijs f 22,50.
ARBEIDERSZELFBESTUUR IN SPANJE door Jacques J. Giele. Uitg. AU, pb 1329, Amsterdam. Prijs f 12,50.

Colin Ward - jarenlang de drijvende kracht achter het voortreffelijke engelse maandblad Anarchy - benadert het anarchisme als een moderne Kropotkin. In zijn boek Anarchie in actie dat helaas miserabel is vertaald) weet hij op een uiterst aanvaardbare wijze aan te tonen dat de anarchie er altijd al geweest is. Anarchie - en dat is natuurlijk het tegendeel van chaos - kan beschouwd worden als de meest komplexe vorm van samenleven en Ward illustreert dat aan de hand van wat antropologen bij 'primitieve' samenlevingen als die van de Dinka in Zuid-Soedan en de Tiv in Noord-Nigeria gekonstateerd hebben. Weliswaar wordt in zulke maatschappijen de sociale stabiliteit verzekerd door een evenwicht, maar dat is niet het resultaat van centrale dwang of autoritaire eenheid. Eenheid betekent in dergelijke samenlevingen harmoniese verscheidenheid, zoals ook in de natuurkunde de ontbinding van krachten tot een evenwicht leidt. Kropotkin zei al dat alleen een voortdurende aanpassing van het evenwicht tussen krachten en invloeden harmonie schept en Ward bepleit dan ook terecht splitsing in plaats van fusie, verscheidenheid in plaats van eenheid en een massa van gemeenschappen in plaats van een massagemeenschap.
Misschien bestaat er wel een natuurwet - de wet van de vereiste verscheidenheid - die alle pogingen tot eenvormigheid en centralisme straft. In ieder geval, zegt Ward terecht, werpt de cybernetika (de wetenschap van de besturing) een interessant licht op het politieke beginsel van zelfbesturende eenheden. Want ook bij de cybernetika draait alles om zelfkorrigerende netwerken en niet om een dwangmatige 'orde' vanuit een centrale kommandopost.
Ward toont aan dat er zoiets als een spontane orde bestaat en dat er evenzeer federatieve samenwerkingsvormen zonder autoritaire leiding bestaan en altijd al bestaan hebben. Kortom, de anarchie is geen wereldvreemde utopie, maar een deel van ons menselijk samenleven.
De historikus Jacques Giele - eerder verscheen van hem ondermeer een studie over de le Internationale in Nederland - publiceerde een verslag over de kollektivisatie in de Catelaanse ekonomie tijdens de burgeroorlog (1936-39). Aan de hand van kranten, tijdschriften en bulletins uit die dagen bouwt Giele een geslaagd beeld op van de sociaal-ekonomiese omwenteling in Catalonië en de belangrijke rol die de anarchosyndikalistiese CNT daarbij speelde. Uitvoerig beschrijft hij de kollektivisatie in Barcelona, maar ook de experimenten in kleinere steden en vervolgens de uiteindelijke mislukking van de eerste suksesvolle aanzetten. Zoals bekend is die mislukking te wijten geweest aan allerlei faktoren van buiten. Allereerst de sabotage van de kommunisten, verder de CNT-leiding die niet wist te kiezen tussen eenheid in het republikeinse kamp en kollektivisatiebeweging en tenslotte de langdurige oorlog die de beste kaders van de kollektieven naar het front deed trekken.
Arbeiderszelfbestuur in Spanje is een verhaal van hoopvolle verwachtingen, harde strijd en bittere teleurstellingen, dat in het licht van de huidige ontwikkeling in Spanje opnieuw aktueel is. (HR)

ANARCHISMEDISKUSSIE

Anarchisten, heeft Bakoenin gezegd, willen dienst doen als katalysatoren, zodat er groepen overtuigde mensen ontstaan. Misschien dat anarchisten zich daarom wel eens beschouwen als een 'voorhoede'; niet in de leninistiese betekenis van een politieke voorhoede-organisatie, maar in de zin van 'volksopvoeders'. Het is dan ook niet toevallig dat anarchisten zich veel hebben bezig gehouden met vrije onderwijs- en opvoedingssystemen en niet te vergeten met de man-vrouw verhouding. Anarchisten verwierpen altijd al het traditionele huwelijk als instrument van onderdrukking dat gesanktioneerd werd door de staat en propageerden daarom het vrije huwelijk waarin de partners in erotiese kameraadschap verbonden waren. Ook een onortodoxe marxist als Wilhelm Reich die al in de jaren 30 aantoonde van hoeveel invloed een vrije ontplooiing van de seksualiteit is, vond bijna alleen gehoor in anarchistiese kringen. En ook nu weer is er vooral bij het opbouw- en vormingswerk sympatie voor de anarchistiese doelstellingen te vinden.

Het anarchisme, schreef de engelse anarchist Woodcock, is als een beek. Soms zie je haar niet, maar ondergronds stroomt ze verder om plotseling weer op te duiken. Dat laatste is dan ook sinds een jaar of tien het geval, maar daarbij gaat het meer om een herontdekking van anarchistiese ideeën dan dat er sprake is van een bloei van het anarchisme als politieke beweging. Dat geldt ook voor Nederland.
De historie van het anarchisme in dit land is onverbrekelijk verbonden met 'de apostel der arbeiders' Ferdinand Domela Nieuwenhuis en iets dominee-achtigs heeft het anarchisme lang behouden. Feitelijk heeft die verering van Domela het anarchisme als politieke beweging de das omgedaan. Na zijn dood is de anarchistiese beweging in Nederland voor een deel niet meer geweest dan een verzameling kerkgangers van het vrije socialisme, die niet in staat waren de maatschappelijke veranderingen te volgen. Toen in 1936 Spaanse arbeiders en boeren het libertaire socialisme in praktijk brachten, ruzieden hun Nederlandse geestverwanten over de vraag of die revolutie met wapens gesteund mocht worden!
Dit deels zelfgekozen isolement, die knieval aan kortzichtigheid heeft ertoe geleid dat de anarchistiese beweging decennialang nauwelijks het sektaries nivo teboven kwam. Eerst in het midden van de jaren 60 kwam daar verandering in. Met het optreden van Provo werd het anarchisme herontdekt en raakte ook de anarchistiese beweging weer tot leven. Toch heeft die herleving niet krachtig doorgezet en zo doet zich het merkwaardige feit voor dat de anarchistiese grondgedachten over maatschappelijke organisatie - nu vertaald in het jargon van de sociale wetenschapper - als participatie en decentralisatie gemeengoed zijn in brede linkse kring, maar het anarchisme als beweging versplinterd is geraakt. Het opgaan van de anarchistiese tijdschriften De Vrije en Recht voor Allen in het door de Federatie van Vrije Socialisten uitgegeven De Vrije Socialist heeft niet tot de beoogde eenheid geleid. Integendeel, de ideologiese broedertwisten zijn alleen maar heviger opgelaaid.
Zo leidde de kwestie van het al of niet aanvaarden van (bevrijdend) geweld in een revolutionaire situatie tot een uittocht van de voornamelijk oudere pacifisten en geweldlozen, die zich groepeerden rond het heropgerichte tijdschrift Recht voor Allen. Dit anarcho-pacifisme

heeft zich teruggetrokken in het vertrouwde isolement van vóór de jaren 60 en biedt daarom alleen maar een sektaries perspektief. Rudolf de Jong heeft een aantal jaren geleden gesteld dat het anarchisme een te vrijheidslievende zaak is om uitsluitend aan anarchisten over te laten. Dat impliceert op zijn minst een ruimere omschrijving van anarchistiese opvattingen. Desondanks blijven de anarcho-pacifisten bijvoorbeeld vasthouden aan de libertaire traditie van individuele dienstweigering. De voorgaande automatisering van het militaire bedrijf heeft de praktiese betekenis van het principiële pacifisme echter dusdanig uitgehold, dat het anti-militarisme waarschijnlijk beter gediend is met kritiese dienstplichtigen binnen het leger, dan een handvol dienstweigeraars erbuiten. Dat dit ook inderdaad door de militaire top wordt onderkend, blijkt wel uit de daar heersende voorkeur voor een beroepsleger, dat in tijden van sociale revoltes betrouwbaarder zal zijn, dan een leger van kritiese dienstplichtigen.

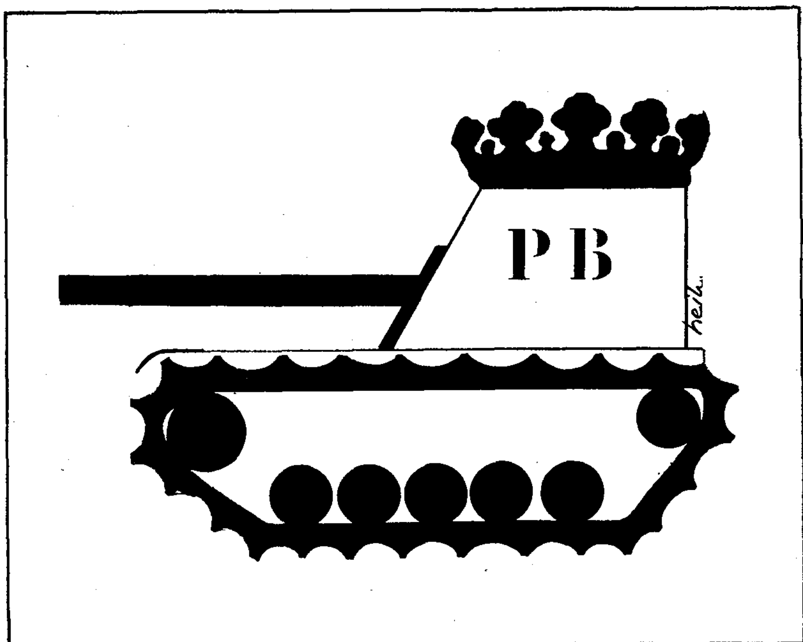
Ideologiese tegenvoeter van het anarcho-pacifisme is de stroming die door het radensocialistiese tijdschrift Daad en Gedachte gekarakteriseerd is als leninisties-anarchisme. Gevoed door een overschatting van de guerilja-strategie, zoals die eens door Machno gevoerd werd, stelt deze stroming zich ongeveer op het standpunt dat de anarchisten tot taak hebben de basisorganisaties van het volk tegen reformisten en centralisten te beschermen, waarbij het zgn. Archinov-platform als leidraad wordt aanbevolen. Dit programma voorziet in de vorming van een anarchistiese organisatie op basis van drie voorwaarden: teoretiese eenheid, taktiese eenheid en kollektieve verantwoordelijkheid. Al bij het opstellen van dit programma in de jaren 20 werd gewaarschuwd voor het gevaar van een nieuwe burokratie en zo'n waarschuwing is opnieuw relevant. Hoewel er een fundamenteel verschil is tussen de cellenstruktuur die deze stroming propageert en de voorhoede-organisatie van Lenin, is valse revolutieromantiek momenteel het laatste waaraan het anarchisme als politieke beweging behoefte heeft.

De derde stroming binnen het hedendaagse anarchisme heeft zich vooral in de afdeling Amsterdam van de Federatie van Vrije Socialisten en haar tijdschrift gemanifesteerd. In het kielzog van de belangstelling voor de jonge Marx, ontstond er aan het eind van de jaren 60 een stroming die aansluiting zocht bij het marxisme en de nadruk legde op de overeenkomsten in het (histories-materialistiese) denken van Marx en van Bakoenin. Als korrektie op een binnen de anarchistiese beweging gegroeide traditie van anti-marxisme mogen de zich onder meer op Guérin baserende libertair-marxisten nuttig werk gedaan hebben, nu zij sinds enige tijd het nivo van intellektualistiese zelfbevrediging niet te boven komen, is er geen sprake meer van maatschappelijke relevantie. Het libertair-marxisme is gedevalueerd tot anarchisme-als-filosofie, een stroming, die het anarchisme dialekties heeft gekortwiekt tot kenteorie en logika en dat alles terwijl het anarchisme in filosofies opzicht dichterbij het krities positivisme staat, zoals Constandse al in zijn Grondslagen van het Anarchisme konstateerde. Krimerman & Perry merken in hun Patterns of Anarchy op dat het door Popper en andere krities positivisten gehanteerde begrip 'metodologies individualisme' aansluit bij de anarchistiese opvatting dat alleen de sociale zelfbevrijding doel en metode van maatschappelijke strijd kan zijn. Niet voor niets heeft Bart de Ligt eens gezegd dat ieder zijn eigen messias behoort te wor-

den. Vanzelfsprekend wil dat niet zeggen dat anarchisten niets kunnen leren van de marxistiese wetenschapsbeoefening. Met name de marxistiese ekonomie, zoals die door Mandel beoefend wordt, kan een belangrijke bijdrage leveren tot het inzichtelijk maken van de tegenspraken binnen het kapitalisme.

De vierde stroming is die van het religieus-anarchisme. Hoewel de anarchistiese beweging zich altijd als een deel van de arbeidersbeweging heeft beschouwd en de anarchosyndikalistiese vakorganisaties NAS en NSV de strijd voor betere arbeidsvoorwaarden niet schuwden, vond het anarchisme toch vooral weerklank onder (intellektuele) middengroepen. Vandaar dat juist een stroming als het religieus-anarchisme met zijn beklemtonen van de individuele verantwoordelijkheid zo'n belangrijk stempel op het libertaire socialisme in Nederland heeft gedrukt. Het is niet moeilijk een lijn te trekken die van het tolstojanisme uit de jaren 1900-1920, via de religieuse anarcho-socialisten rond Bart de Ligt en Kees Boeke uit de jaren 1920-1940, uitkomt bij Roel van Duyn. Oranje-Vrijstaat was een moderne vorm van religieus-anarchisme, maar omdat het merendeel van de Kabouteraanhang de subkulturele magie als de enige essentie ervan beschouwde, kwam deze stroming al heel snel in a-politiek vaarwater terecht. Met de vlucht in de agrariese mystiek heeft deze stroming de maatschappelijke realiteit geheel achter zich gelaten.

Natuurlijk is de anarchistiese droom van een spoedige revolutie in Nederland anno 1976 voorgoed voorbij. Het kapitalisties bestel is taaier dan vroegere generaties revolutionairen dachten en ook de anarchisten hebben geleerd dat zij geen pasklare blauwdruk voor een socialistiese maatschappij kunnen leveren. Vandaar dat anarchisten zich meer dan ooit dienen toe te leggen op het stimuleren van maatschappelijke ontwikkelingen, die de vrijheid en zelfstandigheid van het volk een beetje dichterbij brengen. Volgens Albert de Jong is de onmacht van de anarchistiese beweging in het verleden te wijten geweest aan de neiging tot dogmatiek. De komplekse maatschappelijke situatie schept echter telkens problemen, waarvoor niet altijd eenduidige oplossingen voorhanden zijn. Het militarisme (zie hiervoor) is daarvan een voorbeeld. Wil het anarchisme werkelijk een katalyserende funktie in de huidige veranderingsprocessen vervullen, dan zal zich in de politieke praktijk minder afzijdig moeten opstellen. Het zal als anarcho-socialisme (een benaming die ekstra duidelijk aangeeft dat het zich diametraal tegen het staatskapitalisme in oost en west keert) de vrijheidslievende initiatieven die zich binnen de demokratiese vleugel van het socialisme ontwikkelen, moeten ondersteunen en daarbij zo mogelijk libertaire aksenten leggen. De angst om "vuile handen" te maken mag de anarchisten er niet van weerhouden zich definitief van het sektarisme en dogmatisme uit het verleden te ontdoen en zich - méér nog dan in de afgelopen jaren - te richten op het werken binnen aktiegroepen en buurtorganisaties. Tenslotte is de geschiedenis van het anarchisme in Nederland vooral een geschiedenis van sociaal-kulturele emancipatiebewegingen, waarin anarchisten een aktief aandeel hadden (Dageraad, Neo-Malthusiaanse Bond). Vandaar dat de plaats van anarchisten momenteel allereerst dáár is, waar individuele en sociale vrijheid in de knel dreigen te raken, d.w.z. in aktiegroepen tegen kernenergie, stedelijke verkrotting en kaalslag, lucht-, bodem- en waterverontreiniging, persoonsregistratie en databanken. In de zgn. miljeubeweging bevinden zich de kiemen van een

massabeweging, zoals bijvoorbeeld ook door een marxist als Hans Magnus Enzensberger is erkend en de Kalkar-boykot heeft aangetoond dat een massale aktie van nonkoöperatie alle kans van slagen heeft.
In de tweede plaats zal de anarcho-socialist zich moeten manifesteren binnen de politieke massa-organisaties van de arbeidersklasse, met name de vakbeweging. Nu momenteel rechts te hoop loopt tegen de arbeidersbeweging, vanuit het NVV radikalere geluiden klinken en zelfs het bestuurlijk kader van de PvdA even instemmend over de aloude anarchistiese eis van arbeiderszelfbestuur als relativerend over het parlementarisme spreekt (vlg. de brochure Doe-het-zelf-bestuur, Vormingswerk PvdA/1975), mag het anarchisme zich niet (meer) isoleren, in een weliswaar sympatieke, maar marginale syndikale organisatie als het OVB. Het is tenslotte een wijdverbreide misvatting dat een politieke ideologie een hechte politieke organisatie nodig heeft. De vraag of voor anarcho-socialistiese aktiviteiten een landelijke organisatie van anarchisten noodzakelijk is, kan dan ook ontkennend beantwoord worden. Bakoenin stelde al dat de arbeidersklasse zich in zijn hoedanigheid als arbeider moet organiseren en ook Domela heeft zich steeds tegen een organisatories verband van anarchisten uitgesproken. Heel wat belangrijker dan diskussie over de al dan niet juiste organisatie-strategie is de verbreiding van libertaire opvattingen. Daarbij moet niet alleen gedacht worden aan milieu- en vakbeweging. Evenzeer van belang is de verbinding van anarchistiese ideeën met progressieve stromingen in de wetenschapsbeoefening, waarnaar - op bescheiden wijze - door de redaktie van De As wordt gestreefd.
Hans Ramaer.

ALARM

Muilkorfwetten in de BRD

Het Radikalenbesluit (1972) tot uitsluiting van linkse aktivisten en sympatisanten uit welke overheidsdienst (dus ook onderwijs) en de Lex Baader Meinhof (1975) tot uitsluiting van advokaten en/of verdachten van (hun eigen) politieke processen hebben een alhaast vanzelfsprekend vervolg gevonden in de Muilkorfwetten (1976) die een volledig verbod beogen op alle uitingen van bepaalde politieke opvattingen, -formeel: vergoelijking van geweld tegen de staat. In deze censuurwetten wordt een zeer algemene formulering gehanteerd omtrent het verspreiden van oproepen tot geweld en het in gevaar brengen van de sociale vrede. De rechter is absoluut vrij te beslissen wat daar zoal onder valt.

Deze trits wetswijzigingen staat niet op zichzelf, maar past in het beeld van de verrijzenis van de Duitse autoritaire staat: repressie. remilitarisering, revanchisme. Het radikalenbesluit (beroepsverbod) heeft in feite de loyaliteitsverklaring aan de staat opnieuw tot fatsoensnorm gepromoveerd: 'trouw aan de grondwet' is 'trouw aan de staat' geworden, de staat is geen apparaat meer van & voor de bevolking maar een Wezen, een Idee boven de bevolking (Agnoli), als vóór 1945. In het verlengde daarvan ligt de omkering van het begrip rechtsstaat. Volgens burgerlijk-demokraties begrip is de rechtsstaat een instrument tot bescherming van de rechten van de burger. In de BRD is de rechtsstaat zelf rechtsgoed geworden ter verdediging tegen de burger die zich tegen de staat keert: de burger moet zich keren tegen groepen die de staat aanvallen. Het demokratiese recht op verzet van de burger wanneer de staat tezeer tegen hem gaat funksioneren wordt hier aldus subtiel getransformeerd. Daaruit kan de onbelemmerde voortgang van de anarchistenjacht, de ontrechting en mishandeling van politieke gevangenen in de BRD worden verklaard.

De nieuwe strafrechtelijke bepalingen zijn stuk voor stuk door het fascisme beproefde maatregelen tot indamming van massabewegingen, reïnkarnaties van nazi-relikten. veranderd en in een aan de rechtsstaat aangepaste vorm gegoten. Dat het pure gelegenheidswetgeving betreft wordt niet verhuld. De Lex Baader-Meinhof kreeg als officiële motivatie onder meer mee: "De ontwikkeling van de laatste jaren wordt gekenmerkt door opvoering van de propaganda en aanwending van geweld. Radikale groepen en subversieve krachten misbruiken meer en meer en met gebruik van steeds meer geweld het demonstratierecht in de strijd tegen grondwettelijke orde en rechtsstaat en roepen openlijk op tot gewelddadige omverwerping", -onaangetoonde en ongenuanceerde redenaties die de Duitse Bondsdag (vóórop de geperverteerde sociaaldemokratie) voor zoete koek slikt. De wetten betekenen dan ook een feitelijke legalisering van in wezen al geïnstitutionaliseerde praktijken: screening, politieke verhoren, indiskreties en verdachtmakingen (beroepsverbod); belemmering van kollektieve juridiese verdediging, ten-

uitvoerlegging van voorarresten in de strafgevangenis in plaats van het huis van bewaring, isolatiefolter, achterhouden en/of inbeslagname van verdedigingsmateriaal, kriminalisering van advokaten tot handlangers van hun kliënten (Lex Baader-Meinhof); inbeslagname van komplete oplagen en voorraden boeken bij linkse drukkerijen en boekhandels, strafrechtelijke vervolging van drukkers, uitgevers en boekverkopers/kolporteurs van bladen, arrestatie bij in bezithebben van allerlei linkse lektuur, ongelegitimeerde huiszoekingen en razzia's etc. (muilkorfwetten).

Overvolle gevangenissen in Berlijn

Elke maand worden volgens schattingen van burgerlijke persmedia in de BRD ongeveer 850 aktivisten opgepakt, sinds september vorig jaar. Het betreft vooral zogenaamde 'Helfer-Helfers' van de ondergrondgroepen. Velen worden na één of meerdere dagen en lange verhoren weer voorwaardelijk vrijgelaten (nadien lange tijd elke dag op het buro melden), maar honderden blijven in arrest en krijgen hoe langer hoe vaker onvoorwaardelijke straffen voor leuzen kalken, pamfletten uitdelen, demonstreren, verboden lektuur op de kamer hebben of omdat hun rijbewijs, paspoort of ander identiteitspapier werd aangetroffen op ingerekende medestrijders, verdacht van lidmaatschap van een kriminele vereniging (par. 129 Lex BM). Eind vorig jaar werden bijvoorbeeld twee aktivisten in Karlsruhe tot 9 en 6 maanden onvoorwaardelijk veroordeeld wegens plakken van stikkers tegen isolatiefolter. In de dagvaarding werden ze 'angeblige RAF-sympatisanten' genoemd, omdat ze lid waren van een Komitee gegen Folter. In de gevangenis Berlijn-Moabit worden twee gevangenen in eenpersoonscellen gezet, in Tegel is plaats voor 3507 gevangenen terwijl er 3673 zitten, in de vrouwengevangenis Berlijn-Lehrtenstrasse kunnen er 120, er zijn er 150 (waaronder tot voor kort Brigitte Monhaupt en Ingrid Schubert, -tot voor kort: het Bundes Kriminal Amt is bezig de 'hete' politieke gevangenen in kleine gevangenissen in afgelegen hoeken van de BRD te isoleren, om solidariteitssamenhangen ook in de gevangenis tegen te gaan).

Ralf Stein

Een exemplaries geval is dat van de arbeider-aktivist Ralf Arno Stein. Hij werd op 14 april 1975 's nachts op straat opgepakt door leden van het 'Mobile Einsatzkommando Düsseldorf'. Ralf was al jaren aktief in de arbeidersbeweging. Zo nam hij in 1973 deel aan de staking bij Ford in Keulen en werd hij daar na twee jaar dienstverband zonder meer ontslagen, omdat hij meegestaakt had. Hij had ook meegewerkt in de Rote Hilfe/Schwarz Kreuz, een anarchistiese organisatie die de beweging in de gevangenissen ondersteunt. Verder was hij redakteur van het anarchistiese blad Befreiung, zijn postadres en bankrekening waren dat van het blad. Na zijn arrestatie werd zijn banksaldo gekonfiskeerd, zijn kamer doorzocht en huiszoekingen verricht bij kennissen. Ralf zit nu bijna een jaar vast op beschuldiging van 1. lidmaatschap kriminele vereniging. 2. bezit van wapen en munitie 3. overtreding van een bepaling tot aangifte van wapenbezit 4. het illegale afluisteren van politieradio 5. begunstiging van een ontvluchte gevangene.

De eerste drie punten zijn gebaseerd op een verhoor van twee Keulse aktivisten die beschuldigd zijn van hulp aan een groep die een munitiedepot en wapenarsenaal op wilde bouwen en daarbij als verbindingsman een zekere 'Stone' zeiden te hebben. In oktober 1975 hebben

zij Stein niet uit foto's, die de politie hen voorlegde, kunnen herkennen. Punt 4 is waarschijnlijk op grond van een inbeslaggenomen radio-apparaat, en punt 5 naar getuigenis van een door Rote Hilfe geholpen gevangene. Toen aldus de officier van justitie in het vooronderzoek tegen Ralf in bewijsnood kwam, ging hij ertoe over brieven die Ralf vanuit de gevangenis schreef aan kennissen en medegevangenen als bewijsmiddel aan te wenden. Volgens het Verteidigungs Komitee Ralf Stein (c/o H.U. Dillmann, Postfach 250263 5 Köln 1) is dat geen uitzondering: "in Köln hebben we in februari net een soortgelijk geval gehad: vier Turkse gastarbeiders werden tot 2½ jaar veroordeeld op grond van geen andere bewijzen dan boeken, tijdschriften en hun politieke instelling. Eén van de rechters in dat proces is voorzitter in het proces tegen Ralf Stein". Het wachten is dan ook op 'das nächste Gesinnungsurteil'.
(B.Ch.)

een dringende oproep

In het afgelopen jaar ontvingen we de volgende giften: FB te C f 5,-, DB te 'sH f 7,50, RB te H f 10,-, LtB te D f 15,-, JB te 'sG f 5.-, JB te P f 9,50, JB te G f 10,-, AB te A f 15,-, TB te G f 5,-, JCh te L f 10,-, HC te U f 10,-, JD te A f 15,-, FD te E f 2,50, GvD te A f 10,-, EE te L f 2,50, WE te G f 10,-, JvE te U f 5,-, PF te W f 10,-, JvdG te T f 5,-, RH te U f 7,50, MdH te V f 32,50, EH te A f 10,-, AH te M f 6,-, HH te A f 2,50, JH te M f 2,50, LvH te C f 2,50, AJ te 'sG f 10,-, BdJ te A f 25,-, AvK te A f 5,-, JK te H f 6,-, WK te B f 5,-, KK te U f 15,-, WdL te M f 49,-, PL te O f 4,55 JdL te L f 35,-, PvM te M f 20,-, HvM te G f 25,-, PM te L f 2,50, HM te U f 5,-, HM te S f 50,-, JM te A f 100,-, HM te G f 17,50, NN te C f 180,-, NN te E f 25,-, GP te A f 15,-, AvdP te B f 7,50, AdR te W f 10,-, WR te A f 25,-, MR te H f 10,-, RS te A f 10,-, BS te A f 2,50, GS te U f 10,-, AS te P f 10,-, AvdT te S f 25,-, GT te R f 5,-, JV te R f 20,-, JV te R f 10,-, YV te V f 2,-, JV te R f 5,-, GV te U f 5,-, TdV te R f 10,-, JV te N f 6,-, JW te B f 2,05, MW te U f 5,-, CW te U f 2,50, JW te E f 10,-, GZ te A f 2,50, JZ te S f 3,-.

In 1975 hebben we dus een totaalbedrag aan steun ontvangen van f 1038,10. Hartelijk dank allemeel! Van dit bedrag hebben we een aantal werklozen, scholieren en werkstudenten gehele of gedeeltelijke korting op het abonnement kunnen geven. Bovendien hebben we advertenties in VN, DNL en De Groene kunnen bekostigen en een groot aantal proefnummers kunnen versturen. Een gedeelte tenslotte is ten laste van het exploitatietekort van de eerste jaargang gebracht.

Helaas hebben er op onze oproep in het vorige nummer slechts enkele tientallen lezers - die natuurlijk hartelijk bedankt worden - gereageerd. Willenwe De As een solide financieele basis geven, dan is nog heel wat meer solidariteit nodig. Allereerst: maak een bijdrage over voor ons steunfonds (giro 255 38 50 tnv Pamflet/De As, Groningen) Ten tweede: stuur ons namen en adressen van mogelijke belangstellenden die wij een aantal proefnummers kunnen toezenden.

Doe het vandaag nog, dan weet u zeker dat uw vriend(in), kennis, kollega of buur gratis kennis kan maken met het speciale dubbelnummer van De As (nr. 21/22) dat eind augustus verschijnt en gewijd zal zijn aan Bakoenin. Redaktie en administratie De As.

MONARCHIE EN ORANJE

prijs van dit nummer 2 gulden